

253

EMLÉKEZÉS

VITÉZ

KENDEH-KIRCHKNOPF GUSZTÁV DR.

BÁNYAKERÜLETI LELKÉSZRE.

1883 – 1930.

BUDAPEST, 1931.

EMLÉKEZÉS

VITÉZ

KENDEH-KIRCHKNOPF GUSZTÁV DR.

BÁNYAKERÜLETI LELKÉSZRE.

1883–1930.

G. S. S. S.
1932.

BUDAPEST, 1931.

Handwritten text along the left edge of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

ELŐSZÓ.

Emlékünnepre gyülekeztünk össze abból az alkalomból, hogy vitéz Kendeh-Kirchknopf Gusztáv dr. a bányai evang. egyházkerület püspöki másodlelkésze, okl. theologiai tanár nemes és fenkölt lelke ma egy esztendeje az örökkévalóságba költözött.

Mindnyájan megrendült szívvel fogadtuk akkor ezt a gyászos hirt, mert hiszen délelőtt még ő imádkozott értünk és nem eresztett el az Úr szent hajlékából addig, amíg meg nem áldott.

A szív, mely oly forrón szerette hazáját, evang. egyházát, családját és faját, csakhamar azután megszűnt dobogni. Elfáradt immár az igazság odaadó szolgálatában és a . . . szeretetben. Kötelességérző, acélos lelke hiába buzditotta kitarásra . . . szive örökre lehanyatlott . . . Emberfeletti volt az a munka, amit becsülettel elvégzett. . . .

Sikerekben gazdag életének alkotó korában ragadta el a kegyetlen végzet őt körünkből, aki még nagyra lett volna hivatva. Szerénységénél csak mély hite és Istenben bízó lelke volt nagyobb.

A Róla szerkesztett ez az emlékfüzet felöleli az Ő tevékenységét minden irányban.

Valóban olyan férfitípust képviselt, akivel, mint kiválasztottjával a Mindenható Istennek különleges céljai lehettek. Reája szükség volt az Égben. Elment hát oda, ahol mindent úgy talált, ahogy Isten kegyelmétől megihletett lelke itt lent tanította és hirdette.

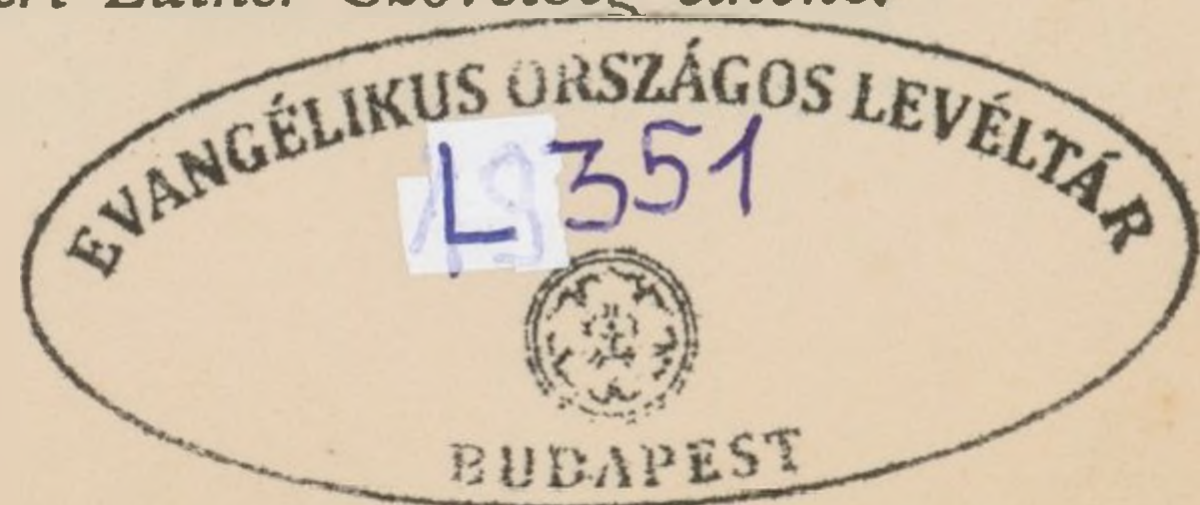
Mi pedig a kegyeletes emlékezés világokat átható erejével nézünk utána és visszavárjuk . . . Mert nem veszthetjük el őt végleg, akit mi annyira szívünkbe zártunk, szerettünk és tiszteltünk . . .

Lelke a közöttünk hagyott gazdag példája nyomán állandóan velünk marad . . .

Ez a mi egyedüli vigasztalásunk!

Budapest, 1931. évi március 9-én

vitéz nagymegyeri Raics Károly
ny. altábornagy
a Deák-téri Luther Szövetség elnöke.

vitéz Kende-Kirchknopf Gusztáv dr.
életrajzi adatai.

Moson vármegyében, Rajka községben született 1883. október 22.-én. Elemi iskoláit szülőhelyén végezte. Középiskolai tanulmányait a pozsonyi evangélikus liceumban, a teológiai tanulmányokat pedig a pozsonyi evangélikus teológiai akadémián folytatta. 1905. augusztus 31.-én avatta pappá Sárkány Sámuel bányakerületi püspök. Lelkeszi szolgálatát az aszódi gyülekezetben, illetve az ottani evangélikus gimnáziumban kezdte meg, mint káplán-tanár. Innen Ikladba ment lelkésznek, ahol akkor alakult meg a magyar-német nyelvű gyülekezet. Itt kötött házasságot Laukó Ilonával. Ezt a házasságot négy gyermekkel áldotta meg az Isten. 1907. végén a kismárki gyülekezet hívta meg lelkészéül. Ittműködése nem sokáig tartott, mert 1912. február 25.-én már a kolozsvári gyülekezet hívta meg lelkipásztorául. Alig két és félévi működés után a világháború a harctérre szólította, melyet mint tábori lelkész szolgált végig. Jeles harctéri szolgálatainak elismeréséül később a vitézi rendnek avatták tagjává. A háborúból visszatérve, nehéz helyzettel kellett küzdenie. Evangélikus magyar egyháza létéért kellett harcolnia. E küzdelmes időben szerzi meg a bölcsészeti doktorátust és a teológiai tanári oklevelet. A megszállókkal vívott küzdelmében azonban vesztesé lett és 1923. november 25.-én búcsút kellett mondania kolozsvári gyülekezetének. Budapestre jött és itt, mint a bányai egyházkerület lelkésze kezdett új szolgálatot. Számos egyháztársadalmi munkából vette ki hűséggel a részét. A Deák-téri templomban mindig lelkesen folytatott ígehirdetését 1930. március 9.-én fejezte be, mikor alig néhány órával az istentisztelet után, délután 3 órakor elragadta őt a halál.

Emlékezés Kirchknopf Gusztáv kolozsvári működéséről.

Abból a negyedszáz esztendőből, melyet Kirchknopf Gusztáv az evangélikus egyház és hazája szolgálatában eltöltött, a legnagyobb rész kincses Kolozsvárnak, az ottani evangélikus gyülekezetnek jutott.

A kolozsvári ágostai hitvallású evangélikus egyházközség, hagyományosan, lelkészeit — igen ritka eset kivételével — a Szepességből választotta. Gölnicbányáról szólította el 1887-ben a hívek bizalma Grätz Mórt. Így történt ez az őszinte becsüléssel körülövezett lelkésznek 20 év múlva bekövetkezett halála után, 1908-ban is, majd 1912-ben, amikor az egyház egymásután két alkalommal a híres késmárki gyülekezet lelkészeit, Dianiska Frigyest és Kirchknopf Gusztávot hívta el az ú. n. „városi lelkész”-i állásra.

Dianiska Frigyes, a kiváló tehetségű, ritka szónoki képességekkel fölruházott lelkészt alig három és fél évi működés után váltotta fel Kirchknopf Gusztáv. A pályázók közül ugyanis Raffay Sándor, jelenleg bánya-kerületi püspök, abban az időben a budapesti Deák-téri magyar egyház lelkésze, a pozsonyi evangélikus theológiai akadémiának volt tanára, őt, egykori kedves tanítványát ajánlotta az egyháznak megválasztásra, akiről Késmárkról is a legjobb hírek érkeztek.

A kolozsvári evangélikus egyházközség nagyja és kicsinyje bizalommal várta őt körébe. Ő is, mint elődei, egyhangú választással került Kolozsvárra, mert ebben az egyházban a lelkészi és tanítói állások betöltésénél pártoskodások nem voltak. Az élen álló gondnok (Magyarországon felügyelő) és mellette az egyháztanács, valamint a nagyobb egyházi képviselőtagjai, lelkiismeretes utánjárással, felelősségük tudatában, bölcs tapintattal, kölcsönös testvéri megértéssel úgy a tárgyi, mint a személyi kérdéseket előzetesen annyira meghányták-vetették, hogy az egyházmegye esperese vagy kiküldöttje, ritkán előforduló kivétellel, minden alkalommal egyhangú választásnak volt a vezetője, amelynek súlyát és becsét különösen is emelte, hogy azon az egységes akaratot ünnepélyes formában megejtett titkos szavazás pecsételte meg.

Kirchknopf Gusztáv Kolozsvárra családjával 1912. március 26. érkezett s március 31. (virágvasárnapján) tartott beköszöntőjében arra tett ígéretet, hogy a kiváló elődök példája nyomán fog haladni és nem lankadó kitartással lesz híveinek igazi lelkipásztora. A teljes bizalom és őszinte tisztelet jegyében lefolyt beiktató-ünnepély mély hatást gyakorolt úgy reá, mint általában a város többi hitfelekezeteinek jelenvolt képviselőire

és a hívekre egyaránt. Már akkor éreztük, hogy választásunk méltó egyéniségre esett, aki a kolozsvári gyülekezetben is, mint tette Késmárkon, lelkiületével és élete példájával csakis építeni fogja Istennek országát.

Kolozsvárott 11 esztendőt és 9 hónapot (1912. márc. 26.—1923. december közepéig) töltött, illetőleg dolgozott az Úr szőlőjében. Sajnos, hogy nem zavartalanul. A maga elé tűzött célok, a reá váró és örömmel vállalt föladatak elérésében és megoldásában megakasztotta a világháború; mint tábori lelkésznek részben Nagyszebenben, részben és pedig legtovább az orosz és romániai harctereken kellett szolgálatot teljesítenie 1914. szeptember 13-tól 1917. szeptemberig.

Egy év múlva, 1918. karácsony szombatján vonult be a megszálló román hadsereg Kolozsvárra; ennek, valamint a kihirdetett hadiállapotnak következményeképpen lehetetlenné vált, valahogyan megbénult az egyház különböző kormányzó szerveinek, mint az egyháztanácsnak és a nagyobb egyházi képviselőnek működése. Az egyház ügyeinek intézése azért nem akadt meg, a presbyterium megtalálta a módját a dolgok megbeszélésének, mégis a felügyelésre és ellenőrzésre hivatott intézmények tagjai gyakoribb, rendszeres találkozásának és a helyes irányításnak a hiányával magyarázható meg az egyház szász nemzetiségű hívei egy részének szinte észrevétlenül bekövetkezett elkülönülése a magyarokú hittestvérektől és utóbb panasza, vádaskodása az esperességnél Kirchknopf Gusztáv ellen.

Sokszor jut eszembe, hogy milyen másképpen nyerhettek volna elintézés ezek a bajok, ha azok elsőül a legilletékesebb egyháztanácsban kerülnek szőnyegre, okos, szeretetteljes megbeszélésre. Mert a „Magyarország erdélyi részeiben levő ágostai hitvallású evangélikus országos egyház alkotmánya” alapján szervezett egyháztanács, nálunk Kolozsvárott is, az idők folyamán élő és ható szervvé formálódott, mely a szó legnemesebb értelmében a lelkésszel együtt nemcsak kormányozta és vitte előre az egyházat a haladás útján, hanem egyben irányítója s mondhatom azt is, nevelője volt az egyház lelkészeinek, tanítóinak.

A valósággal apostoli buzgóságú Jármay Béla gondnokkal, majd utódával a derék Reményik Károlylyal, egy ilyen egyháztanács szárnyai alatt bontakozhattak ki Kirchknopf Gusztávnak szép tehetsége és nemes tulajdonságai. A kolozsvári evangélikusok presbyteriuma szerencsés volt azzal is, hogy 1897. óta tagjai sorában tisztelhetette Schneller Istvánt, a pozsonyi evang. theológiai akadémia volt igazgatóját, aki mint a Ferenc József tudomány-egyetemen a neveléstudomány professzora került Kolozsvárra. Egyházunkba elhozta gazdag tapasztalásait, az evangélium szellemétől hevített lelkiületét és volt mindezekkel a föltűnést kerülő, mintegy láthatatlan bölcs irányítója egyháztanácsunknak, amelynek tagjai rendszeresen minden hónapban egybegyűltek, hogy kivegyék részüket az egyházi étellel járó legkisebb munkából is. Figyelmük kiterjedt a legjelentéktelenebbnek látszó mozzanatra és valamennyien bármikor készen állottak a cselekvésre az egyház érdekében.

Kirchknopf Gusztáv már az első presbyteri ülésen, a beiktatása előtti estén, tisztán és világosan látta, hogy egy ilyen egyháztanácsban neki csak figyelnie kell az elhangzó szóra és követnie kell az utat-mutatókat, mert az egyház legarravalóbb tagjai megannyian az egyetemes, a királyi papság föladatai megoldásán fáradoznak és egytől-egyig az egyház munkássága

tökéletességeért küzdenek és hoznak áldozatokat. Hálás elismeréssel illő följegyezni, meg kötelességül is érzem annak a megállapítását, hogy Kirchknopf Gusztáv erre a presbyteriumra, míg csak figyelemmel kísérhettem, mélységes tisztelettel hallgatott s közte és az egyháztanács között teljes megértés, összhang uralkodott minden ügyben, minden kérdésben.

Munkássága sikerének és az ő személyes megbecsülésének titka és fundamentuma ebben a harmónikus működésben volt. Messzire vezetne, ha ebben az egyszerű emlékezésben, melynek célja csak néhány jellemző vonás és tény felsorakoztatása az ő kolozsvári működéséből, kitérnék mindarra, ami ottani munkájának hiánytalan képét elevenítené meg. Erre a történetíró hivatott. Aztán az ő korai elmúlása óta eltelt kis idő éppen nem volt elégséges arra, hogy a vonatkozó adatok mind kifogástalanul tárgyasokká váljanak s lefoszolják róluk mindaz, ami nem örök.

Mindez arra indít, hogy az emlékezés világánál Kirchknopf Gusztáv kolozsvári lelkesítő működéséből egynéhány olyan ténykedésére mutassak rá, melyek, míg egyfelől megértetik velünk, hogy ő mint fogta fel lelkesítő hivatását, addig másfelől bepillantást engednek lelkületébe, érzelmi világába, melyekkel meghódította mindazokat, akikkel érintkezett az igehirdetés tartama alatt, a betegek, a szenvedők, a nélkülöző szegények fölkeresése alkalmából, azokat, akik tanácsért, útbaigazításért fordultak hozzá, továbbá az egyház elemi iskolája tanítóit, akiket legközelebbi munkatársainak és mint tanító-gyermekek testvéreiül is tekintett.

Cselekedetei, kötelességeinek elvégzése megerősítést nyert azokban az évi jelentésekben, melyeket az egyháztanácsban az új esztendő kezdetén a megelőzőről bemutatott s amelyek azután az egyházközség minden egyéb állapotát is föltáró Értesítőben kerültek a nyilvánosság elé. Az általa készített jelentések a kolozsvári evangélikus egyházközségnek a távoli jövőben is igen fontos egyháztörténelmi okriatai maradnak, különösen abból a szempontból, hogy elénk állítják magát Kirchknopf Gusztávot, a hivatását példásan betöltő lelkeszt, a leghívebb sáfárok egyikét.

Első jelentése az 1912. esztendőről szól. Néhány sort idézek belőle.

„Az Úr, az én Istenem iránti hálatelt szívvel és tisztelettel tartozom én, az érdemetlen, a nagyérdemű egyháztanács minden egyes tagjának, a nekem juttatott tanácsok és útbaigazítások legcsekélyebb adományaiért... Az 1912. évnek története: a kölcsönös megértés és támogatás jegyében indult meg és nem is zavarta meg a békés együttélés és építés munkáját, az élet és halál urának hatalmi beavatkozásán kívül, semmi sem!... A múlt évnek papi szolgálata mindenképp előtt azt a nagy kérdést állította elém: miképen oldhatók meg az evangélikus egyház papja által korunk szociális problémái?...”
... A kérdésre azzal felel, hogy „a szociális problémát nem oldhatja meg más, mint a jézusi szellemben űzött belmisszió”. S a belmisszió szónak jelentőséget a lelkipásztorkodás ad, ami alatt — Jézusnak a jó pásztorról szóló példázata szerint — az elveszettek megkeresését, a megkeresettnek megőrzését, a megőrzöttnek megtartását, a megtartottnak testi és lelki üdvét kell érteni és a gyakorlati életbe átvinni azzal, hogy a cura pastoralis alá esőkkel úgy kell foglalkozni, mint betegekkel, mert mondja Jézus is, — „a betegeknek van szükségük az orvosra s nem az egészségeseknek.” Vagyis úgy, hogy egy-

részt, amíg örülök az örvendezőkkel, addig meglássék rajtam, hogy szeretem és félem azt a malomkövet, mely annak jutalma, aki nem becsüli meg a legkisebbet a bűnösök közül. Amiből nem következik, hogy egyházi ténykedésem gyújtópontja a beszéd legyen, mint cél, amelynél látnom kell minél többet az enyéim közül, hanem pusztán az az eszköz, melyet fölhasználok, hogy szorosabbra fűzzem a hozzám-tartozó élő részecskét.”

Az ugyanilyen gondolkodásnak s a maga hivatásának ilyen apostoli lélekre valló fölfogásának megnyilatkozása csendül ki abban a megnyilatkozásában is, hogy „az igazi istentisztelet: az özvegyek és árvák, az elhagyottak és szegények ügyének fölkarolása.”

Az 1912-iki jelentésében hangoztatja azt is, hogy: „Szükségünk van egy ideálisan megszervezett, lelkesen vezetett, odaadással kormányzott diakoniszta állomásra!... Nem vagyok pesszimista, épúgy, amint nem táplállok vérmes, optimisztikus reményeket a szerényen fölvetett gondolatról, de nem hiszem, hogy legyen közöttünk valaki, aki kétségbevonná, a különben Németországban először (H. Thiersch által) hangoztatott, de nálunk is aktuális azon megfigyelést, hogy: mi nem a gazdagok részvétlensége és közönye, hanem szegényeink és árváink elhagyása miatt fogyunk, pusztulunk és veszünk, hogy nem az áttérések, hanem az általunk nem gondozott lányok által adott reverzálisok tesznek lassankint tönkre, hogy az általunk alig ismert szegényebb néposztály gyermekeiből szedi városunkban a baptizmus legtöbb áldozatát, és hogy nem az az igazi özvegy és sajnálatraméltó árva, akinek nincs erős támasza, nincs élő Istene, hanem az, akinek nincs érző felebarátja! És hogy a nőnek samaritánusi irgalma előtt megtörik a férfi erőszakoskodása, megjuhászodik az erkölcstelenség és megnyílik a gyermeki lélek, mint a napsugár előtt a virágnak kelyhe, azt tudjuk mi férfiak elsősorban, kik csodáljuk, becsüljük és imába foglaljuk hűséges asszonyaink szeretetének dolgait. Azért, hadd fűjjam meg gyülekezetünk diakoniszta ügyének riadóját itt, hogy a mi lelkünk visszhangjával erőben és intezítésben nyerve, eljusson nőegyletünk tagjai közé”. (Eljutott.)

„A gyülekezeti missziónak egy másik hatalmas eszköze az iskola. Féltve őrzött drága kincse az egyháznak”, állapítja meg említett jelentésében s hangsúlyozza, hogy a gyülekezetnek régi és eleitől fogva jó hírű négyosztályú népiskoláját még áldozatok árán is fönn kell tartania s megőriznie színvonalát.

Megfigyeléseim, tapasztalataim, tanulmányaim alapján korán vált meggyőződésemmé, hogy bár a lelkeszi hivatás legfőbb és igen fontos része az igehirdetés, ez pusztán a prédikálással, a biliából vett alapigék magyarázatával s az egyházi szent cselekmények végzésével korántsem intézhető el; az evangélium hirdetése teljessé akkor válik, a lekipásztor a lehető tökéletességgel akkor tölti be hivatását, ha a mindenkori istentiszteleteken kívül az egyházi belmissziónak, a lelkek gondozásának föladatait az apostolokéhoz hasonló lelkesedéssel igyekszik megoldani. Tudom, elismerem, hogy nem könnyű föladat, mert teljes odaadást, rendkívüli kitartást, nem lankadó munkabírást és mindenekfölött áldozatos életet, nagy lelkiességet kíván.

A kolozsvári evangélikus egyházközség Kirchknopf Gusztávban megtalálta lelkének vezetőjét. A szó nemesebb értelmében vett igehirdetés nála egy volt a belmisszió, a lelkek gondozása, az épülő és építésre is kész lelkek kialakításának sokfelé ágazó kötelességeivel.

Sok gyönyörűségünk telt a munkájában.

Beköszöntőjében elhangzott kijelentéseit híven követte. Arra törekedett, hogy a kicsiny, de tagjai műveltségében erős és emelkedett szellemű egyház életét az addiginál is élénkebbé tegye, az egyház ügyei iránt az érdeklődést meghatványozza, különös gondot fordítva arra, hogy az egyházban a cselekvő szeretet gyakorlása mennél tudatosabbá váljék.

Kirchknopf Gusztáv kolozsvári lelkészi működésének eredményeit hirdetik azok a nagyobb hagyományok is (mint az Alleszmann Albert, Fechtig György, Hilbert Adolf, Jármay Béla, Fábry Viktor-féle alapok), melyeket a hívek az ő lelkészkedésének idején szántak egyházunknak. Nem mult el esztendő, hogy valamelyes alkotás, jótékony adomány ne hirdette volna templomunk és iskolánk gyarapodását. Az ő buzgólkodásához fűződik új — három játszóasztallal és visszhangra is fölszerelt — hangversenyorgonánk építése, templomunk tornyának, templombeli padjaink megújítása, a villanyvilágításnak templomunkba bevezetése (néhai Jármay Béla gondnok utolsó akaratának valóra váltása révén), a templomnak fűtéssel ellátása, oltárunk, szószékünk díszítő-terítőinek gazdagodása s a kisebb alapítványoknak is jelentős szaporodása.

A hívek áldozatossága megnyilatkozásának indító okát eleitől kezdve abban láttam, hogy lelkészünk és a hívek között gyakoribbá vált az érintkezés, kölcsönössé a tisztelet, szilárdabbá a bizalom, aminek következtében a hívek tájékozottsága az egyház állapotáról és viszonyairól általánosabban lett ismertté. Mindezek megnyitották a hívek szívét és zsebét.

Am előtttem, aki ma is fején érzi a szülőiházban látogatást tevő s pár év után konfirmáló lelkésze áldó kezét és maga előtt látja elmosódhatlanul az ő jószágos képét, — Kirchknopf Gusztávnak azok a látogatásai voltak a legértékesebbek, melyeket gyülekezetünk tagjainál nap és nap után tett. Erősített, ahol ez volt a föladata, vigasztalt, ahol erre volt szükség, segítséget vitt oda, ahol hangosan beszélt az inség, a nyomor.

Egyik jó barátomat, kemény, hideg téli időben tüdőgyulladás verte le. Lelkészünk a három hétig tartó betegség alatt 19 napon át látogatott el hozzá, hogy egy-egy vigasztaló szót váltson vele és hozzátartozóival.

Egyike azoknak, akiket kolozsvári lelkészkedése elején 1912-ben konfirmált, 1918. őszén a harctérről betegen tért haza. Izomgyulladás miatt hónapokig nem hagyhatta el az ágyat. Az ifjú és családja jól tudta, hogy „a nagytiszteletű úr” minden vasárnap délután, pontosan 5—6 óra között meglátogatja szeretett tanítványát. Mint örvendezett, mikor betegét már ágyon kívül ölelhette!

Az Evangélikus Nőegylet egyik alelnökét, a kolozsvári kereskedelmi akadémia nagynevű igazgatójának, Kiss Sándornak az özvegyét súlyos kór támadta meg; hosszú időn keresztül, haláláig hetenként fölkereste, hogy vigasztaló szóval, a hit balzsamával erősítse a vallásos lelket, a jószág és szeretet gyakorlásában soha el nem fáradott nagyasszonyunkat.

Fechtig Györgynek, a mély vallásosságú csizmadia mesternek hosszas betegsége alatt ő volt a legszorgalmasabb látogatója. A hitében erős és

nagy léleknek fölötte jól esett, hogy egyházának lelkésze mellette áll. Utóbb szemevilágát is elveszítette. Kirchknopffal én is többször voltam nála. Ma is előttem van boldog arca, mikor előttünk és a közjegyző jelenlétében aláírta végső rendelkezéseit... Ingatlan vagyon (házastelke) egyedüli örökösévé „nagyon szeretett” egyházát tette.

Egy alkalommal a kolozsvári sétatéren találkoztunk. Érdeklődtem útja iránt. „Az itteni állami fásberekben (tűzifarakción) túl, a szegények viskójában van egy súlyos, nagy betegem, — mondotta, — kínos fájdalmak gyötrik”. Néhány héttel utóbb kérdezősködtem betegéről, a szegény napszámos testvéréről. Tíz nap előtt temette el. „Most családja támogatásáról kell gondoskodnunk, a feleség s három kis gyermek az édesapában mindenét elveszítette”, fejezte be fölvilágosítását.

Még igen számos esettel világíthatnám meg a belső missziót szolgáló munkáját, mely nevét és emlékezetét a feledéstől ott, Kolozsvárott, megőrzi. Kicsiny a rendelkezésemre álló tér.

Mégis, mert elhallgatni nem tudom azt a magatartását, melyet a világ-hírű tudós, Apáthy István egyetemi tanár szomorú sorsa iránt tanúsított, e helyen is föl kell azt jegyezni. Ez a lángoló lelkesedésű, igazán nagy magyar, előbbi politikai szerepléséért, a megszálló román hadsereg intézkedésére fogságba került. Felesége az evang. vallású Torkos Irén (Torkos László leánya) részére sok utánjárással kieszközölte, hogy férjével a vizsgálati fogságot megoszthassa, mellette lehessen és ápolhassa őt; Kirchknopff időnként fölkereste őket Nagyszebenben is, hogy segítségükre álljon, amiben csak tehetett.

Lelkészünknek ezt a nemes gondolkodására jellemző magatartását Apáthy István professzor, vele, a más hitfelekezethez tartozóval szemben tanúsított ezt a szeretetét utolsó órájáig mély tisztelettel és benső hálával emlegette, az erdélyi magyarság pedig szíve táblájára jegyezte föl.

Egyik róla írt emlékezésemben¹⁾ már fölemlítettem volt, hogy Kirchknopff Gusztáv azoknak a lelkészeknek a sorából való volt, akik, mint a holtukig tanuló jó papok, az önmaguk művelését, az állandó továbbképzést, mint elvet valósítják meg életökben, mert nemcsak tudják, hanem érzik is, hogy a hívek és a lelkészek előtt álló és naponként szaporodó s mindig súlyosabbá váló föladatokat, igazán csakis a lelkökben mindennap épülő lelkipásztorok oldhatják meg.

Egyéniségének ezek a megnyerő és értékes tulajdonságai alakították őt személyiséggé s tették képessé arra, hogy hivatali állásában az egyházban, s ezen kívül a város és az erdélyi magyar társadalomban is vállalt kötelességei teljesítésével valóban gazdag eredményességű munkásságot fejthessen ki.

A továbbképzésre bő alkalma nyílt. Az ottani tudományegyetem bölcsészeti karán tovább folytathatta tanulmányait. Az erdélyi református egyházkerület theologiai fakultásának tanáraival való érintkezése, valamint az unitárius theologiai tanárokkal gyakori találkozásai buzdítólag és erősítőleg hatottak ernyedetlen szorgalmára. Egyházi beszédei s a társadalmi egyesülésekben tartott szónoklatai megannyi sikert arattak számára. Megérte azt a kitüntetésszámba menő megbecsültetést, hogy a református theol.

¹⁾ Evangélikusok Lapja 1930. évi 15. számában.

fakultás tanártestülete, amelynek abban az időben Nagy Károly (utóbb püspök), Ravasz László, Kecskeméthy István, Pokoly József, Révész Imre és Makkay Sándor (a mostani püspök) voltak a tagjai, akadémiai istentisztelet tartására őt is fölszólította.

A kolozsvári egyetemen megkezdett tanulmányai 1922-ben nyertek befejezést Szegeden a bölcsészeti doktorsággal és Budapesten az evangélikus theologiai tanári képesítéssel.

Ezek az oklevelek hangoszavú hirdetői annak a sziklaszilárd akarat-erőnek, mely Kirchknopf Gusztávot elhatározásai végrehajtásában jellemezte. Hiszen az ő élete a világháború kitörésétől kezdve a küzdelmeknek és megpróbáltatásoknak, az újabb és nagyobb, meg több munkának, valamint a szenvedéseknek, a kálvária-járásnak meg nem szünő folyamataiból tevődik egybe.

Alig két és fél évi kolozsvári működése után, a világháború mint tábori lelkészt hívja szolgálatra.

Távol egyházától, családjától, sokat gondol híveire, övéire. Pihenő óráiban gyakran fölkeres, hogy társalogjon velem — meghitt, bizalmas leveleiben. Ó, hadd szóljon ezúttal is hozzánk az ő, ma is közöttünk élő lelke.

Nagyszebenből írja 1914. szeptember 21.: „Egyelőre itt maradok még . . . Munkaköröm különösen a sebesültek betegágya. Napom nagy részét köztük töltöm és úgy érzem, hogy hős fiaink vére, verejtéke, szenvedése és áldozata nem fogja meghozni a várt és remélt eredményt. Hidd el, néha összeszorul megpróbált énem, mikor azt a tengernyi sok panasz szót és jajgatást hallom, de viszont felgyúl hitem, mikor látom, hogy sokat csak a hite tart meg . . . A vallás renaissance-a előtt állunk . . . a csatamezőkön, a lőpor füstfelhőiből kiemelkedik a kereszt és győzni az fog, aki megérti, hogy miként kell értelmezni majd azt az: in hoc signo vinces-t! Mennyi Konstantinusza lesz ennek a kornak?”

1915. március 30. még Nagyszebenben van, a helyőrségnél és a kórházakban végzi kötelességét. Innen írja: „Csodás tapasztalatokkal azok a közös áhítatos órák gazdagítottak, melyekben megengedtem a résztvevő beteg katonáknak, hogy közöljék az egybegyültekkel azokat a gondolataikat, melyeket az általam kiválasztott textus lelkükből kiváltott. Sőt, megengedtem néha azt is, hogy a sebesültek adják meg a textust. Mondhatom, hogy életem és működésem ezen órái voltak a legáldásosabbak — reám nézve”.

1915. július 20-ikáról kelt levelét már a 253. számú táborig postalap juttatta el Kolozsvárra. „. . . Végre 7 és 1/2 hetes vándorlás után megpihenünk. Fizikailag még vagyok, de lelki ellentállásom kezd letörni . . . A hit tartott meg. Csak ez! . . .”

1916. május 26. írja az orosz harcterről: „Kimondhatatlanul jól esik elhagyatottságomban minden hazai hír. Tompább lesz egyszeriben az ágyudörgés és megnyugszik — legalább néhány pillanatra — az a leírhatatlanul megkínzott idegzet . . . Borzasztó ez az öldöklés, melynek legrettenetesebb feltétele, hogy a melegérzést el kell fojtani. Istenem! nap-nap után temetek kettőt-hármat . . . A rajvonalak mögötti tisztáson van hőseink temetője. Hogy hányszor voltam ily kötelességteljesítés mellett halálos veszedelemben, azt miért soroljam föl...

Május 13. egy temetési menetünkbe belelőttek. Magam is csodával határos módon kerültem ki épen”.

Utolsó levelét a harctérről, 1917. augusztus 12-iki kelettel, a 640. számú tábori posta juttatta el hozzám. Reménykedik, hogy, tekintettel az őt helyettesítő hitoktató-lelkésznek, Fábry Viktornak az eperjesi gyülekezet lelkészeül történt megválasztására és Kolozsvárról távozására, a honvédelmi miniszter szabadságot fogja s visszaadja egyházközségének.

Reménysége valóra vált. Megkapta fölmentését s szeptember végén már visszakerülhetett kis hajójának kormányára mellé.

Az egyház 1917. évi működéséről szóló jelentést már ő készítette. Ebben mondja, hogy a „dicsőséges hadseregünknel és édes hazám szolgálatában eltöltött három év alatt, hitem megnövekedett, mint teher alatt a pálma. . . . Látásaim, tapasztalataim, élményeim összeszorultak abba a megingathatlan meggyőződésembe, hogy a halálos veszedelem állandóságai közt élőkben csak azokban figyelhetjük meg azt a valamit, ami az ember lényéből kitörölhetetlen s ez: erejének tudata és az isteni gondviselésbe vetett hite . . .”

Változatlan buzgalommal folytatja tovább munkáját.

A reformáció négyszáz éves fordulóját 1917. október 31-ikétől kezdődőleg 1918. év okt. 31-ig a kolozsvári egyház egy jubileumi évvel ünnepelte meg olyanformán, hogy minden hónap egyik vasárnapján a reformációra emlékező istentiszteletet tart.

A jubileumi év vége egybeesik a világháború megszűnésével és mint drága hazánknak, úgy kis egyházunknak is nagy változásokat kell megélnie. A szászok a békekötések előtt, Medgyesen (1919. jan. 8.) tartott gyűlésükön elismerik a román imperiumot, ami a magyarajkú erdélyi evangélikusokból fájdalmas érzéseket vált ki. A kolozsvári evangélikusok erre az 1919. augusztus 10-ikére engedélyezett nagyobb egyházi képviselői közgyűlésen ünnepélyes határozattal felelnek, melyben, annak kijelentésével, hogy az egyházközség az országos egyház kötelékében továbbra is megmarad, azt kéri, hogy mint felsőbbség tegye lehetővé az erdélyi magyar evangélikus egyházközségeknek egy magyar esperességben való tömörülést, mert „a kolozsvári evangélikus gyülekezet az országos egyházban jövőjét és a magyar fajrokonokkal vállvetetten föladatait abban látja, ha tömörül a román impérium alatt élő magyarnyelvű gyülekezetekkel, s azokkal együtt fogja keresni további fejlődése és haladása módjait és eszközeit”.

Ez a kérés lassan érik. Mellette inkább azok a szász nemzetiségű hitsorsosaink találnak meghallgatásra, akik panasszal, vádakkal lépnek föl Kirchknopf ellen. Lelkészünk ellen vizsgálatot rendelnek el. Az egyházközség egyháztanácsának többsége nemes hangú, kortörténeti jelentőségű, bátor és öntudatos írásban tiltakozik, hogy a lelkésze elleni panaszokat egy kiküldött bizottság megvizsgálja; mi úgy látjuk, hogy az ellene felsorolt vádpontok „egytől-egyig tarthatatlanok . . . s ő vele, — mert teljes bizalmunkra és odaadó törhetlen ragaszkodásunkra méltóvá tette magát és mindenekben velünk egyetértésben és hozzájárulásunk, sőt egyenes utasításunkra járt el és cselekedett — szolidárisak vagyunk”. S ezért kértük a vizsgálatra kiküldötteket, hogy ettől álljanak el, „mert annak csak megkísérlése is nemcsak egyházunk tagjainak — köztük a kisebbségben levő szá-

szok és németek közül is számosnak fölzúdulását, hanem — Kolozsvár város egész művelt közönségének fölháborodását és erőteljes tiltakozását vonná maga után”.

Ez történt 1920. június hó 25-én.

A további eseményekről, elhatározásokról, intézkedésekről és eljárásokról, különösen pedig a „Romániai zsinat-presbyteri ágost. hitv. evang. egyházkerület” megalkotásáról, melynek munkálataiból Kirchknopf Gusztáv, az elsők között, lelkes buzgalommal vette ki a részét, — minthogy augusztusban elhagytam szülővárosomat, csak hallomás útján, részben az ő személyes, szóbeli közlései, részben pedig újabban, halála után egy meleg szívvel írt nekrológból szerezhettem tudomást; ezekből mély szomorúsággal megállapíthattam, hogy egyrészt az erdélyi szász országos egyház, a kolozsvári gyülekezet szászajkú hívei, másrészt az erdélyi magyar evangélikusság között Kirchknopf Gusztáv ellen és mellett kemény küzdelmek folytak. Ezek azzal végződtek, hogy a kiváló, nagyon szeretett lelkipásztornak, kit Kolozsvár magyar közönsége s magának egész Erdélynek magyarsága is vezető-lelkéül tisztelt és becsült, meg kellett válnia állásától. Fájó szívvel hagyta ott féltő szeretettel gondozott híveit, a várost, melyet családjával együtt második szülőföldjeként szeretett és melyhez tántoríthatlanul ragaszkodott élete végeig. Lelkének ez a ragyogó vonása lelkipásztori, hazafiúi és emberi jeles tulajdonai mellett, minket erdélyieket és a magukat erdélyieknek vallókat áldott emlékének soha meg nem szünő megbecsülésére kötelez. Gondolkodásában, érzéseiben és cselekedeteiben erdélyi szellem hatotta át. Szeretni minden teremtményt, aminek lénye a jóság, szépség és az igazság; nem gyűlölni senkit, csak magát a gyűlöletet. Testvér mindenki, aki e földön jár s akit a reánkboruló ég betakar . . .

Becsületes gondoskodásnak volt bizonyágtevése, hogy fáradt feje Kolozsvárról hozott földön pihenhet.

Emlékét ott, az ő szeretett városában és az elszakított Erdélyben örökre megőrzi és áldja az a nagyrabecsülés, hálás tisztelet és ragaszkodás, melyet áldozatos életével olyannyira kiérdemelt.

Sólyom János.

vitéz Kendeh-Kirchknopf Gusztáv dr. a harctéren.

Ha azt kérdeznék tőlem, hogy mit értek a vitézség alatt, akkor én erre a kérdésre azt felelném, hogy az semmi egyéb, mint a kötelességteljesítés *legmagasabb* foka. A vitézség tehát a *kötelesség* felfogásának és a *lelkiismeret* kérdésének a dolga. — Mennél mélyebb és szigorúbb ez a két lelki képességünk, annál több kötelességet is kell vállalnunk.

Azonban evvel az állítással szemben az *ellenség előtt* még egy másik hatalmas tényezővel is kell számolnunk, mely a kötelességteljesítés tekintetében a gyengelelkűekkel szemben *elriasztóan* hat: ez a *halálfélelem*.

Azt is mondhatnám tehát, hogy a vitézség olyan *kiegyezés*, melyet a kötelességről alkotott *felfogás*, a *lelkiismeret* és a *halálfélelem* kötnek egymással.

Vajjon Kendeh-Kirchknopf Gusztáv dr., mint *férfi* és *hazafi*, *lelkész* és *családapa* hogy vélekedett erről a kérdésről? Mind a négy minőségében adott felelete erre csak abban különbözhet egymástól, amire a lényegét helyezzük, t. i. férfinél az *emberre*, hazafinál a *nemzetre*, lelkésznél a *hitre*, családapánál a *hitvesre* és a *gyermekekre*.

Ő bár azt tartotta, hogy „*hőstettek nincsenek, csak kötelességek vannak*”, azonban a kötelesség kérdését *soha sem* taglalta ezen különféle szempontok szerint. Ő a kötelességet, mint életének a *vezérlő csillagát* követte és teljesítette, mindig aszerint, ahogy az alkalom követelte tőle, tekintet nélkül arra, hogy milyen minőségben szolgálta azt.

Olyan ember volt ő, akinek a lelkében a férfi, a hazafi, a lelkész és a családapa egymást szakadatlanul *kiegészítve*, a legteljesebb *összhangban* éltek, minek eredőjeképpen kifejlődött benne az a *hatalmas jellem*, mely mindenki- és mindennel szemben tudott dacolni, még a halállal is, ha *kötelességét* teljesíteni kellett.

Ez az ő vitézségének a magyarázata, amelyet azonban még mindig nem értünk meg teljesen, ha a titkát nem ismerjük: az ő *nagy hitét*.

Az életben mindig *nyitott szemmel*, *gondolkodó fővel*, *alázatos lélekkel* és *érző szívvel* járt. Ennek eredménye az, hogy a háború készületlenül nem találta. Hiszen a háború kitörésének évében, farsang utolsó vasárnapján a *háborúra készülés keresztyén kötelességéről* beszélt híveinek. Mintha csak figyelmeztetni akarta volna őket arra, hogy az élet örömeinek élvezésében mértéket tartsanak. Látnoki szemei már akkor észrevették a viharfelhőket, melyek a haza derüs egén tornyosulni kezdtek. Ő azonban még többet látott, mert ismerte az emberi lelket, azt t. i., hogy a háború sorsa nem a harctéren, hanem *itthon* fog eldőlni.

Mindig férfit, jellemet keresett, aki „akár él, akár hal, az Úrnak éljen

és haljon''. Sötét jóslása tehát innen eredt, mert ilyent csak *keveset* talált. Mint ahogy feljegyzéseiben mondja: „A harctérre felkészülő csapatokból éppen az önérzetet ölte ki a drill''. Ami azt jelenti, hogy *a kötelesség teljesítésében vakbuzgó lelket nem neveltünk*. Nemcsak a hadseregre érthette ő ezt, hiszen ki tudná, ha ő nem tudta volna, hogy erre és abban a korban, midőn valaki katona lesz, 2—3 esztendő már nem elegendő, azt tehát *egy egész életen keresztül kell művelni*, hogy a nagy háborús próbát megállja.

Ösztönszerű érzése azt diktálta, hogy vétesse fel magát a katonai lelkészi karba, hol a *szenvedélyig fokozott kötelességérzetével és jó példájával* majd *közvetlen* tud a lelkekre hatni. 1911. január 1.-én tart. cs. és kir. katonai lelkésznek valóban kineveztetvén, a háború kitörésekor ismételten kéri azonnali behívását katonai lelkészi szolgálatra. 1914. szeptember 20.-án végre teljesül régi vágya és a cs. és kir. XII. hadtesthez nyer beosztást, ahol 1915. december 20.-ig a harctéri szolgálatot teljesítő ev. táborig esperes munkakörét látja el.

Nemsokára, azaz 1916. január 1.-ével már a 70. honvéd gyaloghadosztálynál teljesít lelkészi szolgálatot, mellyel előbb az oláh határon tartózkodik, egy hónap múlva azonban hadosztályával már az orosz hadszíntérre kerül a Szurmay hadseregsoporthoz Luck közelében, hol nem egyszer, már közvetlenül a rajvonal mögötti térségeken prédikál és oszt úrvacsorát.

Nemcsak a mi csapataink, hanem a német csapatok között is ellátta a lelkészi szolgálatot, sokszor óraszámra, megszakítás nélkül lovagolva. Eképp írja naplójában 1916. április 24.-én, hogy „fáradt, de avval a tudattal, hogy *kötelességét*, t. i. az úrvacsoraosztást *lelkiismeretesen elvégezte*''.

Május 3.-át örökre felejthetetlennek írja le, mely napon „10 lépésre volt tőle a hősi halál''.

Ha lelkészi szolgálatának a viszonyok folytán szünetelni kellett, készséggel bekötözte a sebesülteket, közvetített parancsokat, sőt még a tűzértségi megfigyelő szolgálatot is elvállalta. Minden szolgálatra kész volt, amivel a hadsereg, tehát a haza érdekeit — sokszor a környező nagy veszélyek ellenére — előmozdíthatta. Mindezt kötelességének ismerte. Micsoda hazafias és felsőbbrendű felfogása és teljesítése ez a kötelességnek, melyet *önként* vállalt!

Jegyzeteiben írja: „Nem hátul kullogtam, hanem elől voltam, mert megéreztette velem Isten, hogy testvérek vagyunk, mely tudat minden félelem érzetét elűzte''.

Íme, ezen kijelentéséből világosan meggyőződhetünk *nagy* hitéről, mely az isteni kegyelemre támaszkodva mindig újabb kötelességeket és feladatokat jelölt ki számára.

Vitézségének legfényesebb tanújelét azonban akkor szolgáltatta, mikor a Luck melletti nagy áttörés után, szétvert hadosztályának roncsaival *legutoljára* hagyja el az állásokat, előbb minden katonával szemben elvégezvén lelkészi kötelességét, tekintet nélkül arra, hogy milyen vallású. Goldbach tábornok, a hadosztály parancsnoka ezt csodálkozva állapítja is meg, megjegyezvén, hogy lelkésztársai már régen visszamentek.

Máskor pedig, mint sebesültszállító-vonat parancsnoka, heves ágyútűzben ismételten sebesülteket hoz ki az égő Lokácsiból.

Amennyiben a hősi dicsőséget emberi mértékkel megmérhetjük és az a lelkiismeret nyugalman kívül kitüntetésekkel egyáltalán megjutalmaz-

ható: hős lelkészünk „az ellenség előtt tanusított vitéz és bátor magatartásáért a hadiékítményes és kardokkal díszített Ferencz József lovagrendet”, majd pedig „lelkészi szolgálatának az ellenség előtt kiváló és veszéllyel kapcsolatos szigorú teljesítéséért a Lelkészi érdemkereszt II. osztályát, a hadiékítményes II. oszt. Vöröskereszt érdemjelet és a II. oszt. Német Vaskereszt-et kapta meg.

Negyvenegy hónapi harctéri szolgálat után, mint nélkülözhetetlen, ismét visszakerül Kolozsvárra, hol a forradalom idején nemcsak az oláh bandák visszaverése ellen küzd, nemcsak az erdélyi magyar irredenta megalkotása és irányítása körül lesz neve fogalom, hanem megszervezi az erdélyi magyar evangélikus egyházkerületet is, a szászok és oláhok ellen két irányban folytatva élet-halál harcot.

Hazájáért folytatott eme hősies küzdelme bukásával végződött ugyan, azonban megalkuvást nem tűrő kötelességét itt is rendíthetetlenül teljesítette. Valódi Lutheri jellem volt, aki hősies kitartással szilárdan állt meg igaza tudatában.

Ő tehát nemcsak a harctéren tudott hazájáért önfeláldozóan és hősies elszántsággal küzdeni, — három, akkor még kicsiny gyermekét éppen olyan hőslelkű hitvestársának gondjaira bízván — hanem lángoló haza- és fajszeregetének mindent legyőző erélyével és állhatatosságával hazája érdekében a forradalom alatt is munkálkodott az oláhok és szászok kereszttüzeiben, egészen száműzetéséig, mindent kockáztatva bár, de hazafias meggyőződéséből és kisebbségi jogaiból semmit sem adva fel.

Amíg az isteni kegyelem életét a harctéren megóvta, addig az igazságért folytatott itthoni küzdelmében vitézi nagy szíve kifáradt és összeropant. Ez az ő tragikuma.

Hős volt ő és ama kiváltságosak közül való, akiket az életnek panasztalanul fogadott szenvedései és küzdelmei között egyedül szilárd hitük tartott meg, haláluk után pedig emlékünkből és reánk hagyott lelkesítő és nemes példájukban örökké élnek.

vitéz nagymegyeri Raics Károly
ny. altábornagy.

vitéz Kendeh-Kirchknopf Gusztáv dr.
erdélyi működése az impériumváltozás utáni időkben.
(1919—1923. dec. 15.)

Vitéz dr. Kendeh-Kirchknopf Gusztáv, mint a kolozsvári ág hitv. ev. egyházközség lelkésze, az erdélyi magyarság legküzdelmesebb öt évében vette ki részét abból a harcból, amelyet kezdettől fogva mai nap is vívunk anyanyelvünk, nemzetiségünk és evangélikus egyházunk megtartásáért.

Az Ő erdélyi működése szorosán és elválaszthatatlanul összefonódik a román impérium alá került erdélyi magyarság történetével, mert nem volt olyan tere az erdélyi magyarság egyházi, politikai és társadalmi megmozdulásának, ahol Ő a munkából részét ki ne vette volna. Tagja volt az 1918. november 15.-én megalakult felekezeti tanácsnak; ügyvezető elnöke a kolozsvári „Magyar Zenekonzervatórium”-nak, központi választmányi tagja a „Magyar Szövetség”-nek, alelnöke a kolozsvári „Nemzeti Kaszinó”-nak. stb.

Működésének súlypontja azonban az erdélyi magyar evangélikus egyházzal forrott össze. Az Ő hervadhatatlan érdemét hirdeti az az egyházi alakulat, amelybe összetömöríteni sikerült az új határok által főhatóságaitól levágott ev. egyházközségeket. A nagy összeomlás utáni letargia idején az Ő kezében szólalt meg legelőször az ébresztőkürt s hogy ma Erdélyben magyar evangélikus egyház egyáltalában létezik, neki köszönhető.

S hogy erdélyi működését teljesen áttekinthessük, nem szabad egy pillanatra sem szem elől téveszteni azt, hogy a kolozsvári evang. egyházközség, melynek városi lelkésze volt: az erdélyi szász egyházkerület kötelékébe tartozott. Egyházközsége annak a szász egyházkerületnek falanxába volt beékelve, melynek vezetősége az egész szász néppel együtt már 1919 január 8-án, tehát már akkor csatlakozott Erdélynek Romániával való uniójához, amikor még Trianon a távol jövő ködében bontakozott csak ki. Pillanatnyi habozás nélkül fordult szembe a szászokkal és vette fel a harcot a szász falanxba ékelt magyar egyházközségek élére állva azért az eszméért, hogy a szászok prejudikálva az eseményeknek olyan útra tértek, amelyen őket a nyelvükben és nemzetiségükben magyar evangélikusok nem követhetik.

Két fronton kellett küzdenie. Nem csüggedt el és keményen állotta a harcot, az utolsó pillanatig. Csak egy hajszálnyi megalkuvás kellett volna részéről és ma is itt lehetne közöttünk és továbbra is vezérünk lehetne. De Ő „inkább Istennek, mint az embereknek engedelmeskedett” és nem rettent vissza új existenciát kiharcolni egy megfeszített, idegörlő hét eszten-

dős munka alapján. Hogy ki lett vitéz dr. Kende-Kirchknopf Gusztáv a csonkamagyarországi evangélikusok soraiban expatriálása után, azt elmondotta az a hatalmas részvét, amely ravatalát körülövezte. Hogy kink volt nekünk erdélyi magyar evangélikusoknak, azt kívánják felvázolni ezek a sorok.

* * *

Az Ő saját megállapítását idézem, melyben mesteri kézzel rajzolta meg az 1918. utáni erdélyi helyzetet az alábbiakban:

„Ama történeti nevezetességű összeomlás, mely néhány óra alatt véget vetett annak a gyilkolásnak, melyet világháborúnak neveztek el a historikusok, önérzetünket csak annál keményebben szorította a vallásos erkölcs útjára és aggódva néztük azt a táncot, melyet az ágyúk szavát demagóg ígéretekkel elhallgattató frázisok körül járt a világ. Szorongó lélekkel figyeltük azt az örülten pergő kaleidoszkópját az eseményeknek, melyben évszázados értékeink kerültek a politika játékasztalára és amelyek egyházunk egységét is megbontották. A tanácsok rendszere, bár az internacionális érzéstengerek hullámtarajából pattant közénk, a nacionális öntudat révébe csapta be, csapta szét az embereket. Amit évszázadok odaadó, nemesveretű kultúrmunkája lassan felőrölt, azt pillanatok betonbástyáknál keményebb válaszfalakká építettek fel”. (A kolozsvári ev. egyház 1921. okt. 23.-iki közgyűlésének elnöki megnyitója.)

Az izig-vérig magyar gondolkodású és érzésű Kirchknopf Gusztáv, hogy megmentse a nagytöbbségében magyarokból és jelentéktelen kisebbségben szászokból álló kolozsvári evang. gyülekezet hitbeli egységét, szász hittestvérei kérésére a kolozsvári szász nemzeti tanács elnökségét vállalja el gyülekezetének jóváhagyásával, hogy ezen minőségben egész emberi értékével vállalja az egyházközség egységét garantáló, de emellett a köznek is szolgáló feladatot. A minden egyes nappal egyre jobban elmérgesedő nacionális érzéknek a hitegységben való felolvadása azonban nem sokáig tartott. Tartozunk Kirchknopf Gusztávnak azzal, hogy elismerjük — nem érdeméül — hanem kötelesség teljesítéseként, hogy mindaddig kitartott ebben a minőségében, amíg maga a szász nemzeti tanács Kolozsvárt fel nem oszlott, közvetlenül a román hadseregnek Kolozsvárra való bevonulása előtt, mert nem azonosította magát azzal a politikával, amelyet a nagyszzebeni Központ, élén dr. Schullerussal vallott. És a nagyszzebeni központi szász nemzeti tanács kezdte az imént említett hitvallást megtagadni úgy, hogy minél közelebb mentünk ahhoz a naphoz, amelyen a szász nacionalizmus szembekerült a miénkével, annál biztosabb lett, hogy a hitegység fenntartása *pium desiderium* lesz. Be is következett 1919. január 8-án a szászok medgyesi határozata, melyben Erdélynek Romániával való uniójához akkor csatlakoztak, amidőn a békeszerződés ratifikációja, mely Románia részéről 1920. szept. 21., Magyarország részéről 1920. november 15.-én történt csak meg, még a távol messzeségben volt. Ennek a határozatnak következményeként a szász országos evang. egyház legfőbb szerve, a konzisztórium 494/1919. sz. a. elrendelte az evangélikus vallásuak bevonultatását abba a hadseregbe, amelybe *expressis verbis* csak román és szász nemzeti-ségűeket hívtak be akkor, amidőn az egész világ még csak Erdély megszállásáról beszélt és a mi sorsunk felől döntő béketárgyalások még meg sem kezdődtek.

A kolozsvári katonai ügyosztály azon felszólítására, hogy a lelkeszi hivatal az összes hadköteleseket jelentse be, annál is inkább, „mert minden evang. vallású szász nemzetiségű is”, Kirchknopf Gusztáv tiltakozással felelt, mert tiltakoznia elemi kötelessége volt. Ennek következményeként 1919. márc. 28.-án a város prefektusa elé idéztetett, ahol az ott történetesen jelen volt kodifikáló miniszter felszólította, hogy állítását egy 24 órán belül beadandó memorandumban igazolja. Kirchknopf Gusztáv igazolta is, mely bátor lépéséért a magyar evangélikusok örök háláját érdemelte ki.

Majd amikor nyilvánosságra jutott, hogy a szász evang. konzisztórium hozzáfogott a változott viszonyok szerint alakítandó új egyházalkotmány előkészítéséhez, Kirchknopf Gusztáv Nagyszebenbe utazott 1919. jún. 16.-án, hogy Teutsch szász püspökkel való személyes tárgyalások alapján egy olyan platformot találjon, mely a szászok közt élő magyar evangélikusok önrendelkezési jogát elismeri, sőt éppen mert elismeri, valószínűvé teszi, hogy azt magukévá teszik a Romániához csatolt területen élő s eddig a magyarhoni egyetemes egyházhoz tartozott gyülekezetek is. Ez által lutherániánk egységes érdeke feltétlenül megmenthető lett volna s önmagától megadódtak volna annak a közeledésnek a lehetőségei, melyeken a jövőben a magyar és szász kisebbségnek találkoznia kell — saját jól felfogott érdekében. Hogy Kirchknopf Gusztáv a román Kormányzó Tanácsnál is érdeklődött az iránt, hogy hogyan fogadná egy külön magyar lutheránus egyházmegye kialakítását, az csak természetes. Maniu elnök titkára és az akkori igazságügyi reszort vezetőjének meghatalmazottja egy ilyen egyházmegye kialakítására egyenesen felbátorította. Teutsch szász püspök azonban e megoldás elől kategórikusan elzárkózott, kijelentvén, hogy a csángókat, akik 1887-ben kiváltak a szász egyházból nem veheti vissza. Kirchknopf Gusztáv — a még csak magyar vikáriátust sem kívánó — tervezetét írásban is benyújtotta — viszont is láttuk azt az ellene indított fegyelmi ügy iratai közt, — azonban Teutsch püspök erre is hajthatatlan maradt.

A demarkacionális vonal által főhatóságuktól leszakított magyar evang. gyülekezetek — számszerint 32 — közül egyedül a brassói egyházmegyét alkotó 12 egyházközség maradt meg egyházmegyei egységben, a többit még esperesétől is elvágta az új határ. Az első elkábultságból föléledő egyházak Kirchknopf Gusztávot kérték fel és bízták meg állandó képviselőjükkel s a román Kormányzó Tanácshoz, majd a bukaresti kormányhoz intézendő kéréseik eljuttatásával. Kirchknopf Gusztáv kihallgatáson jelenik meg 1920. január 16-án Maniunál, a Kormányzó Tanács elnökénél, hogy a magyar evang. lelkeszek részére a beszüntetett kongruát kieszközölje. Ez alkalommal Maniu elvi hozzájárulását is megszerezte a magyar lutheránus egyház önkormányzatának elismeréséhez. 1920. június 2-án Sturdza prefektus útján maga a vallásügyi államtitkárság (Secretariat General) kérte föl névszerint Kirchknopf Gusztávot 8044—1921. sz. a. kelt leiratával, hogy „mindazokkal a lelkesekkel közölje, akiknek főhatósága a demarkacionális vonalon túl van, hogy abban az esetben, ha hűségesküt tesznek és ha a magyar lutheránus egyház jogviszonyai a román állammal szemben törvényhozásilag is rendezve van, a magyar államtól élvezett illetmények és segélyek folyósítása iránt a szükséges lépéseket megtehetik.” Ennek

a rendeletnek a végrehajtását két ízben (1920. okt. 20-án és 1920. dec. 1-én) ismételten megsürgette. A leiratnak az időelőtti hűségeskü követelésétől eltekintve az a további rendelkezése bír fontossággal, hogy engedélyt adott a magyar lutheránus egyház közjogi szervezkedésének megkezdésére is. Az események hűséges krónikásaként ideiktatjuk Strajanu Z. egy nagyobb terjedelmű tanulmányában foglalt azon állítását is, — mely tanulmány 1929-ben az Egyesülési Évkönyv II. kötetében látott napvilágot „Az erdélyi kisebbségi kultuszok” c. alatt —, hogy Kirchknopf Gusztáv a püspöki fenhatóság nélkül maradt magyar evang. lelkészekhez 1920. július 2-án 51. sz. a. köriratot intézett, melyben fölszólítja őket, hogy ne teljesítsék a Kormányzó Tanács fölhívását az államsegély előfeltételül megkívántakban, mivel illetményeiket egy titkos alapból, az ú. n. jótállási alapból fogják megkapni. Nem lévén birtokunkban a kérdéses körirat, a „jótállási alapra” vonatkozó állítás valódiságát nem áll módunkban ellenőrizni. A hűségeskü időelőttiségének hangsúlyozását azonban valószínűnek tartjuk, mert föltételezzük Kirchknopf Gusztávról, hogy az igazat meg merte mondani és meg merte írni, mint ahogyan nem tartjuk valószínűnek a „jótállási alap” hangoztatását.

A püspöki főhatóságuktól elszakított ev. egyházak szétzüllésének veszedelmét — a még mindig nem ratifikált békeszerződéssel összeegyeztetve — megakadályozni az a megoldás volt hivatva, amelyet 1920. április 11-én az Aradon megtartott értekezlet határozott el. Báró Solymossy Lajos a magyarhoni ág. h. evang. egyház egyetemes egyházi és iskolai felügyelőjének elnöklete alatt tartott aradi értekezlet elhatározta az „Erdély-bánáti ág. h. ev. egyházkerület” megalakítását, olyként azonban, hogy az a magyarhoni egyetemes evang. egyház ötödik egyházkerületét alkotja. S hogy az első választógyűlés összehívásáig se szüneteljen az új alakulat kormányzása, báró Solymossy Lajos ideiglenesen a püspöki teendők ellátására Kirchknopf Gusztávot kérte föl, míg az ideiglenes egyházkerületi felügyelői tisztet báró Feilitzsch Artúr v. b. t. t., volt miniszterre ruházta. Mindketten át is vették hivatalukat azzal az ideiglenes bizottsággal együtt, amelynek e sorok írója is tagja volt 1920. szept. 16. óta.

Ekkor vette kezdetét Kirchknopf Gusztávnak az a sziszifuszi munkája, mely idegeit és a harc tér borzalmaitól meggyöngült szívét oly gyors léptekkel vitte halála felé. Nappal kolozsvári egyházának ügyeit intézte, este a rábízott egyházközségek adminisztrációs kérdéseivel foglalkozott, éjszaka pedig filozófiai doktorátusának vizsgáira, majd teológiai tanári vizsgálatára készült. Hosszú hónapokon — majdnem egy éven át — tart ez az idegörlő tevékenysége, melynek nyugodtnak egyáltalában nem mondható menetét a szászok által ellene, mint az országos egyház kötelékébe tartozó kolozsvári lelkész ellen indított fegyelmi eljárás tette változatosabbá.

Erre az időre esik, hogy a kolozsvári belügyi államtitkárság 5704—10, 538—1921. sz. a. a magyar evang. egyházak alkotmányozó gyűlésének egybehívására Kirchknopf Gusztávnak adott felhatalmazást. Hosszas előkészítés és főleg az Egyházalkotmány elkészítése után 1921. július 6-án folyt le Kolozsváron a „Romániai zsinat-presbyteri ág. h. ev.

egyház'' első alakuló és egyben alkotmányozó gyűlése is, mely az elfogadott Egyházalkotmány végleges jóváhagyásáig az összegyház kormányzatára Végrehajtó Bizottságot választott, melynek előadója s mozgató lelke Kirchknopf Gusztáv lett. Az alakuló és alkotmányozó gyűlés jegyzőkönyvi elismerést szavazott „főleg a kolozsvári egyház érdemdús és apostoli buzgalmú lelkészének Kirchknopf Gusztávnak, akinek első-sorban köszönhető, hogy különösen az ő lelkes, buzgó, odaadó és fáradhatatlan munkálkodása alapján alkotmányunk végre a magunk részéről létesült...” Ugyanezen az alakuló és alkotmányozó gyűlésen terjesztette elő Kirchknopf Gusztáv az öt ért támadásokat, melyek irredentizmus terjesztésével vádolták. Egyúttal előadta az okokat is, melyekből a vádakot kovácsolják s kérte ténykedéseinek megvizsgálását s azok feletti döntés hozatalát. Az összegyházi közgyűlés jegyzőkönyvének 19. pontjában olvasható határozat szerint semmiképen sem állapítható meg a terhére rótt irredentizmus súlyos vádja, sőt a gyűlés mindazokat, amit az egyház érdekében akár szóval, akár írásban, akár tettben elvégzett, lelkiismereti sugallatából folyó s a magyar ág. h. ev. egyház érdekeit mindenben istápoló eljárásnak jelentette ki, amely eljárásával egyáltalában nem sértette meg a román kormányt és nem veszélyeztette a román állam biztonságát és területi integritását.

Egy teljes esztendőn át vezette a Végrehajtó Bizottság előadója az új alakulat kormányzását s a közben elrendelt püspökválasztás — visszalépése dacára — majdnem egyhangúan történt megválasztását eredményezte.

Azonban a végtelen bölcsességű isteni akarat rendelkezése folytán Kirchknopf Gusztáv még sem lett a zsinat-presbyteri egyházkerület püspöke, mert időközben az egyházunk ügyeit megértéssel felkaroló Averescu kormányt felváltó Bratianu kormány megsemmisítette a választást, visszavonta a Végrehajtó Bizottságnak az előző kormány által adott működési engedélyt és mindennemű beavatkozást megtiltott a V. B. részéről a luth. egyház ügyeibe. Egyházunk vezetői, köztük Kirchknopf Gusztáv vezetésével bizottság utazik Bukarestbe s olyan megoldást létesített, mely a további szervezkedés lehetőségét biztosította. A régi Végrehajtó Bizottság visszaadta mandátumát az egyház-községeknak s új V. B. alakult, melyből azonban a kormány egyenes kívánságára — mellyel a szászokkal kötött választási megegyezést volt honorálandó — a kolozsvári egyház tagjai, köztük első-sorban Kirchknopf Gusztáv is, kihagyattak.

Kirchknopf Gusztávnak ezzel a zsinat-presbyteri összegyház megalkotásában végzett hatalmas munkája és szerepe véget ért. De most kezdődött meg a végső tusa és harc a szászok részéről az ő teljes megsemmisítése iránt.

1922. január 31-én a szász orsz. ev. egyház I. fokú fegyelmi bírósága megfosztja kolozsvári lelkészi állásától Kirchknopf Gusztávot, aki egyházának utasítására nem él fellebbezéssel az ítélet ellen. Ebben a XX-ik századbéli „Boszorkánypör”-ben Kirchknopf Gusztáv acélkeménységű jelleme kiizzik abban a levélben, amelyet 1922. karácsonyakor Deutsch püspökhöz intéz. „Én fölemelt fővel mondom — írja az idézett levélben —, hogy a konzisztórium ítélete igaztalan, tehát meggúnyolása

az igazságnak. De hajsza nem annyira ellenem talán, mint inkább a Romániába szakadt magyar lutheránusság iránt. És ha *Luther* nem hitt a pápáknak és püspököknek, sem a zsinatnak, mert gyakran tévedtek és egymásnak ellentmondottak, úgy én, kiben olthatatlan a szerelmem lutheránus egyházam iránt, hirdetem, hogy az én ügyemben Luther sorsának megisméltlődését látom annyiban, hogy a valóságot ferdítették el a feljelentők, de ezzel megtévesztették az országos egyház pápáját, a főkonzisztóriumot, annak érdemes püspökét és gyűléseit. De én hiszek abban, hogy az én pápám, püspököm és zsinatom az igazságot nem fojtja meg...! Ebben a hitben kijelentem, hogy én Kirchknopf Gusztáv dr., mint ág. h. ev. egyházam tagja, a magam igazáért mindenki előtt helyt állok. S ha a főt. konzisztórium fenti soraim alapján a pert törölni nem akarja, ám indítsa meg újból, vagy vegye fel újra, állok rendelkezésére. Isten engem úgy segítjen!”

Kirchknopf Gusztáv azonban keserűen volt kénytelen tapasztalni az igazság megfojtását. Bár hosszas tárgyalások folytak le a szász püspökség és a kolozsvári egyház vezetősége közt ebben az ügyben, végül azok megszakadtak és 1923. szept. 17-én a legfőbb fegyelmi bíróság ítéletét rendőrség közbenjöttével kézbesítették neki. Ez az ítélet egész terjedelmében megerősíti az I. fokú fegyelmi bíróság hivatalvesztésre szóló határozatát. Időközben megérkezik a Vallásügyi Minisztérium 1923. évi 42.579. sz. határozata is, melyben eltiltja attól, hogy theologiai tanári működést fejthessen ki az a Kirchknopf Gusztáv, aki, hogy zsinat-presbyteri egyházunk theologusait nevelhesse, megszerezte a filozófiai doktori címet és letette a theologiai tanári vizsgát is. A cél nyilvánvaló volt: anyagilag lehetetlenné tenni.

Nem lenne teljes Kirchknopf Gusztáv háború utáni erdélyi működéséről alkotott képünk, ha elmulasztanók megemlíteni azt a jelentős szerepet, amelyet az 1918. november 15-én megalakult felekezeti közti tanácsban vitt; ha nem említenők fel a „Magyar zenekonzervatórium” ügyvezető elnöki minőségében kifejtett érdemdús munkáját és az erdélyi magyarság politikai szervezetében, a „Magyar Szövetség” központi választmányában betöltött tisztségét. Alelnöke volt a kolozsvári „Nemzeti Kaszinó”-nak és nem volt olyan tere egyházi, politikai és társadalmi megmozdulásunknak, ahol ő ott ne lett volna és nem volt olyan munka, amelyből részét ki ne vette volna. A hajléktalanná lett kolozsvári polgári fiúiskolának egyházközségében hajlékot adott és lehetővé tette, hogy 4 éven át a magyar lutheránus egyház védelme alatt működhessen. Egyike volt hatalmas koncepcióinak a „*Lutheránium*”, melybe az evangélikus óvodától föl a theológiáig akarta egybefoglalni az evangélikus iskolát. Az „Evangélikus Néplap”-ba 1923. januárja óta „Krónikás” név alatt hosszú sorozatát írta a cikkeknek. A szuperintendencia első fiatal lelkészi utánpótlása az ő nevelése.

Az események ezután gyorsan peregnek tovább. Illetőségét a városi tanács nem ismeri el, illetve az ezt megadó végzést csak eltávozása után kézbesítik ki. Személyazonossági igazolványát bevonják. Útlevelet sem feleségének, sem neki nem adnak. Majd megidézik a rendőrségre és állampolgárságának igazolását követelik; komolyan figyelmeztetik arra, hogy a fegyelmi ítélet alapján lakását 15 napon belül ki kell ürítse. A hivatalá-

tól megfosztott, a hatóságok által zaklatott Kirchknopf Gusztáv, hogy a további kellemetlenségeket elkerülje, bejelenti az országból kénytelen-kelletlen való távozását s ennek a bejelentésnek az alapján kiadják neki azt az írást, amellyel a határt 1923. december 15-én feleségével és négy gyermekével együtt átlépheti.

„Én nem repatriáltam, hanem illetőségem el nem ismerésének ténye, illetve a kilakoltatással való megfenyegetés miatt — amit tudomásul vettem és aminek bekövetkeztében hinnem kellett — és ami több az országból való kitessékelés miatt távoztam, nem szívesen, könnyezve és vérző szívvel, mert tudtam, hogy hazátlanná vagyok téve és kenyér nélkül maradtam. Hogy visszamennék-e? Becsületszavamat adtam néktek erre... A becsületszót vegyétek további küzdelmeitek alapjául és ne azt, amit most közölni fogok, mert ha sokáig tart, oda fog juttatni, abba az épületbe, mely jelenlegi lakásommal szemben van: a bolondok házába. Emlékezzetek! Mikor eljöttem, megmondottam, hogy távozásom után sok mindent fognak letagadni hivatalosak és hivatlanok és ezeknek fognak hitelt adni. Köszöntlek titeket meleg szeretettel a hideg szobából”... írja 1924. január 7-iki levelében barátainak Budapestről.

Kétségbeesés szállja meg szívét. Ideiglenes elhelyezkedése nézete szerint bizonytalan. Nem válik valóra sem egyetemi tanári kinevezése, nem sikerül elnyerni a budapesti Deák-téri lelkeszi állást sem. A kétségbeejtő valóságot a megélhetés gondjai teszik nehezebbé. Egészsége lerongyolódik. „Mesterségesen, orvosságokkal táplálom a szívemet, mely tartok tőle felmondja a szolgálatot, ha ugyan az idegek nem mondják fel azt előbb”... írja egy levelében.

Kirchknopf Gusztávot mi erdélyi magyar evangélikusok másodszor veszítettük el és csodálatosképen csak most a miénk egészen. Az a Kerepesi úti temetőben domboruló sírhalom, ahová tisztelőinek ezrei kísérték utolsó útjára, az a sok koszorú, melyekből egész domb keletkezett haló porai fölött, csak azt rejtik magukban, ami belőle halandó volt. Halhatatlan lelke, szelleme közöttünk maradt és ma is hirdeti nekünk: „Inkább az Istennek, mint az embereknek engedelmeskedjünk”.

Lelke soha, egy pillanatra sem távozott körünkből. Midőn 1925-ben az erdélyi szászok aknamunkája Németországon át Budapestig elérve, vádat emel azon a címen, hogy Kirchknopf Gusztáv Kolozsvárt magyar-ellenes magatartást tanúsított, neki Budapesten is állania kellett a Kolozsvárt megkezdett harcot, ami keserű igazságot ad más értelemben mondott következő szavainak: „Én itt is Kolozsvárért dolgozom. Nehéz munkával élek, de minél több a munka, annál többet gondolok Kolozsvárra. Különbösen is itt annyira kolozsvári levegőben és erdélyi gondolatkörben élek, hogy prédikációimra azt mondják: ez már megint erdélyi beszéd volt. Én Kolozsvártól nem szakadtam el, csak fizikailag helyet cseréltem. Kolozsvárt elfelejteni nem lehet.”

Fájdalmas rezignációval említette, midőn 1927-ben, szuperintenden-ciánk végleges megalakulásakor püspökünket Aradon beiktatták: „Hát annyit sem érdemeltem meg, hogy legalább meghívjatok? Nem kellett volna félnetek, csupán annyit szerettem volna, hogy ott az ünnepségen a templom karzatán, egy oszlop mögé húzódva elsírhassem örömköny-nyeimet.”

Szomorú kötelességemet teljesítettem akkor, midőn felejthetetlen, a legnehezebb órákban volt vezérünknek halhatatlan lelkét magába zárt porhüvelyének koporsójába egy marék kolozsvári földet helyeztem el utolsó üzenetként, utolsó Istenhozzád gyanánt.

Kedves kötelességet teljesíték ezúttal, amikor halálának évfordulóján a 47 éves korában, férfi kora delén elhunyt kedves jó barátomnak ősz hajjal koronázott nemes profilját fölidézem, hogy mindnyájunknak eszébe jusson, milyen sok áldozatot, munkát, acélkemény jellemet, lutherániánkhöz, magyarságához való hűséget tanusított erdélyi működésének éveiben *vitéz dr. Kendeh-Kirchknopf Gusztáv*.

Kolozsvár, 1931. február hava.

friedenliebi dr. Fritz László,
az aradi zsinat-presbyteri ág. hitv. evang.
szuperintendencia előadó-tanácsosa.

Emlékezés.

Ma egy éve még itt járt-kelt közöttünk.

Ma egy éve még lelkesen és hittel hirdette az Isten nagyságos dolgait.

Ma egy éve még az Isten szentséges trónjához gyűjtötte és komoly megtérésre nógatta a bőjti áhítatra sereglett hívek buzgólkodó táborát. És úgy járt az imádságos lelkek tábora előtt, mint a felhők felett húzó madársereg élén a vezérdarú. Mert az ő lelke vezérségre volt teremtvé. Vezérkedésre is emelte a bízó, egetvívó hite, élre állította mélységes tudása.

Ma egy éve még ezeket vezetett buzgó imádság szárnyain az ő Urához, Istenéhez, de mikor azok lelke áhítattal és békességgel megtelve visszatért a földi élet folytatására, az ő fáradt lelke odaborúlt az Isten szentséges ölére és ott is maradt. Templomi szent szolgálatának elvégzése után már csak lelkehagyott pusztá test támolygott vissza a csendes családi fészekbe, hogy kedveseitől egy megtört tekintettel búcsút vegyen.

Ma egy éve megriadt lélekkel futottunk össze halódó testéhez, amelynek a földi élet és kedvesei számára való megtartásán tudós orvosok, szerető családtagok, tisztelő munkatársak és hűséges barátok fáradoztak. A halál angyala azonban úgy megmarkolta kimerült szívét, hogy őt a kezéből kiragadni sem a tudomány, sem a szeretet, sem az imádság nem volt képes többé.

És a bányai evangélikus egyházkerület érdemes, hívő, értékes és buzgó lelkésze, vitéz dr. Kendeh-Kirchknopf Gusztáv, az én leghívebb munkatársam és bizalmas barátom, itt hagyta földi munkaterét és felment az Úrhoz, hogy ott szolgálja őt ezentúl az egek egében.

Kora ifjúságától ismertem a lelkét. Testben el-eltűnt előlem, de lélekben soha el nem szakadt. Sokszor nem is tudta, hogy a távolból az Isten után hányszor folytam bele nagy szeretettel sorsa alakulásába. A derék kémárkiak az én ajánlatomra választották őt lelkészül. Onnét Kolozsvárra szintén az én ajánlatomra vitték el. Mikor a világháborút követő borzalmas összeomlás után Kolozsvárott magára maradt, minden dolgát az embertelen új határokon rejtve átlopott, nem ritkán vászonra írott és kabátok újjába varrt levelekben közölte velem és kért és kapott terveihez tanácsot, tetteihez helyeslést. És mikor a szász egyházi hatóságokkal egyházközsége önállósítása miatt összeütközésbe került, 1922-ben lementem hozzá és elmentem érte Bukarestbe és Nagyszebenbe, hogy papi állásából való elbocsátását megakadályozzam.

Harca akkor a magyarság harca volt az ellenséges erőkkal. Némelyek azt hitték s még itthon is merészen hirdették, hogy Kirchknopf a püspöki

méltóságért küzd. Én azonban tudom és az igazságnak megfelelően vallom, hogy a magyar igazságért áldozta fel nyúgalmát és a magyar igazság érvényesüléséért és diadaláért izgatta halálra a szívét.

Mert az a szív már akkor nagyon fáradt volt. Kimerítette a világháború sok nagy törődése. Mikor pihenhetett volna, ismét az izgalmak végtelen sora kezdte őt ostromolni. Előbb csak a szászok törtek rá, később egymást követték a házkutatások, a megfigyelések, a politikai gyanúbavonások, végül pedig a saját hitfeleinek támadásai. Őt azonban a zaklatások sem törték meg, csak kimerítették. Nem a lelke, hanem a teste kezdett kifáradni a nemzetéért és egyháza szabadságáért folytatott férfias harcában.

De kitartott egészen a magaemésztésig és a végzetes erőpazarlásig. Égő fáklya volt, mely önmagát pusztította, de fényével mindig messzebbre akart világolni. Mikor már a bajtársai is kezdtek kidűlni és kilankadni mellőle, sőt akadtak, akik ellene is fordultak, Kirchknopf Gusztávnak még mindig volt lelki ereje, hogy a nehéz helyzetben vergődő evangélikus theológusok érdekében letegye a theologiai tanári vizsgálatot. A kolozsvári református theológián ugyanis az evangélikus ifjak testvéri otthont és menedéket igen, de egyházuk tanrendszerében való kiképzést nem nyerhettek. Kirchknopf vállalkozott rá, hogy megszerezze a rendszeres theológiából a tanári képesítést. Sőt, ugyanakkor még a bölcsészet doktorátusát is letette.

Én igen jól ismertem a lelkét. Csupa erő volt az, amely lankadást nem ismert. Még akkor sem tört meg, mikor a szász egyház vezetősége nekem személyesen adott ígérete ellenére is kiűldözte papi állásából, sőt az állami hatóságoknál még azt is kivitte, hogy Kirchknopf doktort kiutasították. A jól és férfiasan végzett munka tudatával és a mindenható Isten megsegítő kegyelmébe vetett hívő bizakodással felvette a kezébe nyomott vándorbotot és elfoglalta mellettem a neki fenntartott másodlelkészi állást.

Hogyan állta meg itt a helyét, milyen buzgón, milyen megragadóan, milyen lelkeket építő módon végezte itt minden munkáját, hogyan hódította meg a közönséget, hogyan lett ebben a szomorú csonkaországban általánosan tisztelt vezéralakká, hogyan osztogatta írásban és lelketmozgató művészi beszédekben a maga lelkének gazdag kincseit, — minek mondanám el! Beszéltek erről azok a fájó könnyek, amelyek váratlanul beköszöntött koporsójára hullottak és némán is kiáltva tett tanúbizonyságot az a megindítóan nagyméretű részvét, amely temetésekor megnyilatkozott. Hiszen amilyen gyönyörködve nézte és látta mindenki az ő szerény, de ellenállhatatlan előretörését a lelkek meghódításában és amilyen lelki örömmel élvezte hívő, meleg szívének és kemény jellemének csodás értékeit, ugyanolyan fájdalommal síratta is benne egy Isten akarata szerint való lelkipásztornak és egy emberek tiszteletét kikövetelő férfias jellemnek megdöbbentő hirtelen elmúlását.

Én igen jól ismertem a lelkét. Némelyek azt hitték, hogy nemcsak kemény, hanem sokszor kíméletlen is volt az a lélek. Én pedig tudom, hogy telve volt melegséggel, jósággal, alázatossággal és szelídséggel is. De nem ott, ahol elvek megtagadásáról eshetett szó és nem akkor, mikor megalkuvásról álmodoztak.

Igaz, volt benne makacsság is. De ez minden kemény jellemnek természetes járuléka. Hiszen a meggyőződés maga is makacsság. De nem az, amelyik oktalan és gyermekes megátalkodottság, hanem az, amelyet az elvek

érinthetetlen határai közt a lelkiismeret nyugalma minden igazát védő és önérzetét féltő emberre ráparancsol.

Volt benne dac és harag is. De sohasem szeszélyből és sohasem a hatalmaskodás lehetőségének tudatából. Az ő dacoskodása a férfias erő természetes fejtetése volt. És az ő haragját a mások igaztalansága felismeréséből kisarjadt méltatlankodás termelte meg.

Mert meleg és jóságos volt a szíve, azért tudott sokszor határt is törve felingerlődni és végigválni a helytelenül viselkedőkön. Ilyenkor néha a mértéket sem nézte. Mert nem tudta elviselni a rendetlenséget és a korlátokat áttörő jogosulatlan előretörés szertelenségeit. Ilyen esetből kifolyólag érte őt egy ízben olyan keserűség, amely többet ártott betegnél szívének, mint a harctéri szolgálat minden izgalma. Az ifjúság egyik elkényeztetett és lelki szertelenségbe tévedt tagja bíróság elé hurcolta öszülő papját és követelte megbüntetését egy olyan jogos és megérdemelt feddésért, amelyre az nemcsak rászolgált, hanem igen mérsékelten kapott meg. Ezt a valóban embertelen és méltatlan megbántást és ennek a jogosan fájó keserűségét szegény jó barátom sohasem tudta elfelejteni és kiheverni. Lelke sokáig fájt az ifjúság hálátlanságának és kíméletlenségének tapasztalásán. Én láttam a bánatát és a lelki szenvedését, de segíteni nem tudtam, mert még az én kiegyenlítést kereső szavam sem szívlelte meg az az ifjú. Kirchknopf ezt a tüskét haláláig érezte fájó szívében.

Mert akármilyen viharálló volt is, nagyon tudott fájni a szíve. Mikor legjobb és legtisztább szándékait meg nem értették és félremagyarázták, napokig felhős volt a kedélye. Mikor kartársai méltatlan megítéléssel bírálgatták tetteit és nyilatkozatait, ki-kitört belőle a keserűség s néha bizony csípős szavak köntösébe öltözött a lelke fájdalma. Szeretett a maga útján járni s ha ezt az utat némelyek hamis világításba állították, nehezen tudott ezen való bánkódásával megbírkózni.

Ilyenkor a munkába temetkezett bele. És a munkában fáradhatatlan volt. Mindenre volt ideje, mert mindig cselekvő volt a lelke. Késő éjjelekig ott világított a lámpája az igazán csendes és zavartalan lelkészi hivatalban. És nemcsak a lámpája világított, hanem a lelke is pazarúl szórta ilyenkor fényének ragyogó sugárait.

Szinte csodálatos volt a sokoldalúsága. Mindenhez értett és mindenben helyt állt. Munkakészsége és munkabírása szinte egyedülálló volt. És minden helyzetben otthon találta magát. Megjelenése és helytállása mindenki-ben tiszteletet parancsoló volt. Mert látszott rajta, hogy nem hivatalból, hanem hívatásból végzi munkáját. Róla is el lehetett mondani, hogy nem úgy tanított, mint a farizeusok, hanem úgy, mint akinek erre megbízatása van.

Valóban volt is megbízatása. És ezt az Istentől nyert megbízatását nemcsak ismerte, hanem teljesíteni is törekedett. Nem béres volt, aki elismerésért, jutalomért, vagy bérért dolgozott, hanem pásztor volt, aki lelkiismeretének tett eleget, mikor munkáját végezte. És szolga volt, de nem embereké, hanem az Istené.

Én jól ismertem a lelkét, hiszen csaknem naponként leült asztalomhoz, mialatt napi étkezésünket végeztük, mert egyikünk sem ért rá napközben a nyugodt és bizalmas beszélgetésekre. És akkor harmonizáltuk össze terveinket, szándékainkat, akkor érleltük meg elhatározásainkat és céltűzéseinket, akkor formáltuk ki cselekvésünk módját és irányát és akkor raktuk egymás

elé örömeinket a másik vigasztalására és bánatunkat a másik megnyugtására, aggodalmainkat a másik erősítésére. És én sohasem hallottam tőle gyermekes panaszt, hogy fáradozásait nem méltányolták volna, hogy munkája eredményét mások élvezték volna vagy használták volna fel. Ellenben sokszor adott hálát az Istennek, hogy a pesti evangélikus magyar egyházban meleg otthont, kielégítő munkateret és megértő szíveket talált. Vesszőzött múltú ember tudja csak megérteni a nyugalomhoz jutott lélek hálás békességét. A méltatlanul bántott ember tudja csak felfogni a megértésre talált szív mosolyát és meleg dobogását. És ha Kirchknopf Gusztáv dr. megérdemelte a nemzet elismerését és el is nyerte azt a vitézzé avatás tisztességében, bizony mondom, hogy az evangélium hirdetésének hűséges, őszinte és kitartó munkájáért is megérdemli mindnyájunk háláját és magasztaló elismerését. De ő maga ezt a hálát és ezt az elismerést soha sem kereste. És mégis mindenkitől megkapta.

Most is a köteles hála és a szívesen megadott elismerés gyűjtött össze bennünket halála egyéves évfordulóján. És boldog vagyok, hogy ha már koporsója fölött el nem mondhattam, amit vele szemben mindig érzett a szívem, most mondhatom el, úgy is, mint volt professzora, úgy is, mint pályatársa, úgy is, mint püspöke, de legfőbbképen úgy, mint hálás munkatársa és hűséges barátja. Mert a gyászolók közt talán az én szívem volt akkor a legsötétebb. Fájdalomban az elsőbbség kedveseié volt, akiket bensőséggel szeretett, de bánatban enyém az elsőség, mert én benne hálás és meleg szívet, fáradhatatlan munkatársat és igaz barátot veszítettem el. És az ilyenekben ki mondhatná magát dúslakodónak.

Vitéz dr. Kendeh-Kirchknopf Gusztáv lelkészben igaz ember, evangéliumi lélek, hívó és meleg szív távozott el erről a földről. Ez a mi bánatunk, mikor most emlékezetét felújítjuk. De az ő hittet és híven szolgált mennyei Atyjához távozott el, hazament! Ez a mi vigasztalásunk és békességünk, most fájó szívvel utánatekintünk! Míg élt, az Isten volt vele. Most, hogy meghalt, ő van az Istennel mindörökké!

D. Raffay Sándor

bányakerületi evang. püspök.

vitéz Kendeh-Kirchknopf Gusztáv dr.
a Deáktéri Luther Szövetség ügyvezető alelnöke.

A Deáktéri Luther Szövetség azzal a megtisztelő felkéréssel fordult hozzám, hogy a vitéz Kendeh-Kirchknopf Gusztáv dr. emlékének szentelendő album részére írjam meg azokat a legkedvesebb emlékeket, amik a megboldogult kerületi lelkészünkkel való közös munkámban engem Vele összefűznek.

Őszintén megvallva, erre nem igen mernék vállalkozni. Mert — bár igen sok kedves emlék fűz engem megboldogult jóbarátomhoz, mégis — vitéz Kendeh-Kirchknopf Gusztáv dr. az az egyéniség volt, akit epizódokból megismerni és megismertetni nem igen lehet. — Gránitkőből vésett férfialak volt. Olyan gránit szobor, amely csak a maga egységességében hat, s amelyet nem lehet részletekben se megbírálni, se leírni. — Önkéntelenül eszembe jut róla, Horvay János kiváló szobrászművészünknek (a — sajnos — még mindig csak a művész műtermében látható) pompás Luther szobra: az egész termeten lágyan leomló Luther köntös, ökölbe szorított jobb, a bibliát szívéhez szorító balkéz, dacosan felszegzett fej, mindent legyőző hitet, de egyben harckészséget s mégis a legmelegebb szívet sugárzó tekintet.

Ilyen volt vitéz Kendeh-Kirchknopf Gusztáv dr. is. A sajátmaga és mások életét irányító krisztusi hit és törhetetlen munkakedv, pihenést nem ismerő, önzetlen, megszakítás nélküli munka. A protestáns öntudat, önérzet megtestesülése, erős ellenfél azoknak, akik céltudatos munkájában gátolják, vagy épen támadják. Egyszóval lutheri jellem, lutheri munkaerő, *igazi lutheránus pap*.

Még most is igen gyakran megesik velem, hogy — anélkül, hogy tudnám, mi idézi őt hirtelen az emlékezetembe — szinte látom nyílni dolgozószobám ajtaját, amint esténként, irodai óráim végén belendül hozzám az ő férfias alakja, köszönt az a nyílt férfias arc s az a becsületes, a kiváló szellemet mindig annyira kifejező szemek tekintete.

Sohase jött üres kézzel. Mindig tervekkel, eszmékkal, vagy épen kész munkákkal, munkaprogramokkal állított be. Ezeknek vele való megbeszélése mindig valóságos élvezet volt számomra, ha — ami nem ritka eset volt — órákig tartott is. A megbeszélések során helytálló érvekkel mindig meggyőzhető volt. Biztos meggyőződésében azonban megingathatlan. Ítéletében kíméletlen bíráló, de nemcsak másokkal, hanem magával szemben is. Munkakedvét apró tüszúrások, sőt hevesebb támadások sem veszik el. Talán még inkább fokozzák.

Munkájának a jutalmát a Deák-téri templom zsúfoltságában, az adventi és böjti esték áhítatos, lelkes hallgatóinak a tömeges megjelenésében s főleg a híveknek és barátainak feléje sugárzó, szinte rajongó szeretetében egészen megtalálja. *Luther Szövetség, Lutheránia dalegylet, Leányegylet, Egyetemi Luther Szövetség, Cserkészcsapat, Konfirmáltak Egylete, Deák-téri Lelkészköri Tanács*, — mind az ő kezének a munkája alatt vesz lendületet. Eredményeivel sohasem dicsekszik. Mindig csak többre törekszik. A lelkek meghódításában való sikerekkel megjutalmazva látja az éjjelt is nappallá tevő munkáját.

Minden témáját papíron is pontosan kidolgozza. Ha valamit elhatároz, mindjárt hozzá fog a kivitelhez. A Deák-téri Luther Szövetség választmányi üléseire mindig részletesen kidolgozott tervekkel jött. S majdnem minden ülésen volt új előterjesztése. A kesztülvitelt nem bízta bizottságokra, kiküldöttekre, hanem maga látott hozzá mindjárt a végrehajtáshoz. Pedig sokszor hónapokra terjedő munkát jelentett egy-egy tervének a megvalósítása. Ilyen volt pl. a Deák-téri Luther Szövetség tagjainak és az egész ország egyházainak a Luther Szövetséget érdeklő adataira vonatkozó karto-téknyilvántartás elkészítése, amit hónapokig tartó intenzív munkával végzett el. — Az Egyetemi Luther Szövetség akadémiai istentiszteleteit megszervezte, s majdnem egymaga látta el. Az Országos Luther Szövetség vidéki munkáját csaknem egyedül végezte. Akárhová hívták, bármily távolságra és bármilyen nehéz utazási viszonyok között, mindig vállalkozott az előadások megtartására, s mindenütt átütő volt a sikere. Azt mondhatnám, hogy ő maga jelentette egyházunkban az egyháztársadalmi munkát. Szinte hozzászoktatott ehhez mindnyájunkat.

Életkedve, munkabírása s hozzánk való szeretete mellett nem is gondoltunk, de nem is gondolhattunk arra, hogy mi lenne akkor, ha itt hagyna bennünket.

Mégis ránk zuhant 1930. március 9-ike!

Bár életében is tudtuk és értékeltük, hogy ki Ő nekünk, de igazi értékét csak veszteségünk nagyságának a megismerése állította elénk. Az a sírdomb, amelyhez heteken át zarándokolt a Deák-téri hívek gazdagja, szegénye egyaránt, a magyar evangélikus egyháznak egyik legnagyobb papját takarja el, pesti egyházunk történetének pedig egy rövid, de egyik legszebb, legvirágzóbb korszakát zárja le. Elköltözésének első évfordulóján megállapíthatjuk, hogy elköltözésével alakja csak nőtt szemünkben és szívünkben egyformán. Az igazi nagyságok sorsa ez. Nem akarom mondani, hogy jutalma. Mert vitéz Kendeh-Kirchknopf Gusztáv dr. köztünk eltöltött 10 éves, önfeláldozó, egész szívvel végzett munkájának jutalma csak az lesz, ha folytatjuk azt a munkát, amelyet ő kezdett meg közöttünk, s emlékét szívünkben, alkotásait pedig továbbfejlesztő munkánkban fogjuk megőrizni. Adja Isten, hogy így legyen!

Dr. Rásó Lajos.

vitéz Kende-Kirchknopf Gusztáv dr. és a Lutheránia Dalegyesület.

Luther azt tartotta, hogy a zene Isten pompás ajándéka; ő maga is énekelt, fuvolán és hárfán játszott. Az igazi evangélikus lelkésznek zenésznek is kellene lennie. Kirchknopf Gusztáv ilyen igazán lutheri lelkipásztor volt abban az értelemben is, hogy a reformátor szavait megértette, magáévá tette, s ami ennél is több: egész életén át igyekezett megvalósítani. Készmárkon és Kolozsvárott olyan helyeken működött, hol az egyházi zene mindig megtartotta fontos helyét az evangélikus istentiszteletben. Mikor azonban Pestre jött, a Deák-téri templomban nem művelték úgy az egyházi zenét, főleg éneket, mint azt Luther kívánta, de még annyira sem, mint az az egyház jól felfogott érdekében szükséges lett volna. Hiszen nem az ész visz annyira közel Istenhez, mint inkább a szív, melynek legnemesebb művelője éppen a zene.

Régebben volt már a Deák-téren énekkar, a Lutheránia, mely 1904-ben alakult. Bruckner Frigyes kántor vezette és szép eredményeket is ért el, gazdag kottatárat szerzett. Jött azonban a világháború, mely a kényelemszeretőknek jó ürügy is volt munkájuk beszüntetésére, — tény az is, hogy gátat vetett az építő munka elé. 1918-ban meghalt a kántorkarnagy, s szinte hihetetlen, hogy állását csak 1930-ban töltötték be újra. Hihetetlen, de meg lehet érteni, meg lehet magyarázni. Az istentisztelet orgonarészét immár évek óta pompás művészi kézbe tette az egyházközség, Zalánfy Aladár főorgonás, Zeneművészeti Főiskolai tanár személyében, az énekparti részt ellátta az újra feléledt Lutheránia a világháború végétől fogva. Mendöl Ernő karnagysága rövid időre fellobbantotta, mint a lángot, azonban hirtelen el is hamvadt lelkesedésének tüze. Ekkor már itt volt Kirchknopf is, ki 1923-ban jött el Kolozsvárról Budapestre. Megakadt az énekkar munkája, s a hiányzó kántor helyét és szerepét átvette az a férfiú, ki minden üres helyet be akart tölteni: nem bírta tovább nézni a mindenfelé mutató hiányokat. Be is tudott sok szerepet tölteni, mert sokoldalú istenadta tehetsége erre alkalmassá tette.

Magáévá tette tehát az énekkar ügyét. Nagyon téved azonban az, aki azt hiszi, hogy az énekügy irányítását vette át. Nem! Ő a munkát vállalta: mint karnagy állt oda és végezte a betanítás fárasztó, nehéz munkáját. Egyénisége magával ragadta a tagokat, s hogy a Lutheránia ma áll, s hogy tagjai ugyanazok, akik 1925-ben az ő pálcája alá sorakoztak az egyházi énekkarba: ez az ő erélyes természetének, magával ragadó buzgóságának köszönhető. Mint karnagy nem tudott aprólékos kidolgozásra időt szakítani.

Valahogy a modern kor embere ő, ki nem ér rá a hosszadalmas részletmunkára. Karmesteri működése is olyan volt, mint egész élete: hajsza a gyors siker után. Sokszor úgy éreztük, hogy nem vagyunk eléggé felkészülve a nyilvános szereplésre, de nem hiába volt ő vitéz, azaz vállalkozó szellem: fellépésünket siker koronázta. Utólag igazat kell neki adnunk: a sok darab betanulásával, sokszori énekléssel, kedvet tudott teremteni a kezdő kar nehézségeivel küzdő énekesekben, s műsort tudott adni a Lutherániának, melynek csak csiszolnia kellett a betanultakat. S hogy honnan vette e műsort? Zenei műveltsége gazdag tárházából. Csodáltuk, hogy mily sokféle darabot hozott elő, mutattatott be énekkarával, s hogy nem mentek ezek olyan nagyon rosszul, azt a kar évek során elért jó híre bizonyította. De ő mint lélekismerő ember tudta, hogy ilyen kezdő énekkar kedvét a tisztára klasszikus műsor elvenné a munkától, ha még olyan magas értéket is képviselne — ezért engedett a laikus gondolkozásnak azzal, hogy könnyebb fajsúlyú darabokat, szórakoztató műveket is tanított be.

Milyen jó lehetett, hogy volt a Lutherániának sok kottája még a régi időből — gondolná valaki. Igaz, hogy megvoltak ezek a kották, de Kirchknopf nem használta őket, mert volt neki más anyaga bőven: volt otthon, volt ismerőseinél, s volt a könyvtárakban — s saját értékes lelkében is, mert hiszen maga is alkotott, szerényen névtelenségbe burkolózva. Ezeket azután ő maga tette használhatókká. S ha ő a Lutheránia vezetését szó szerint értelmezte, karmesteri pálcát véve kezébe, így a kottával való ellátást is hasonlóképpen végezte. Sajátkezűleg másolta le a kottákat sokszorosítás céljára, saját maga írta alájuk, sokszor alkotta is a szövegeket. Ki ne ismerte volna gyöngyszemként egymás mellé sorakozó gyönyörű betűit! Ugyanilyen tökéletesen szépek voltak hangjegyei is. Soha többé nem lesznek ilyen szép kottái a Lutherániának, mint a Kirchknopf-írta hangjegyek, melyeket kegyeletes érzésekkel, hálás szívvel veszünk most is kézbe, mert még most is használjuk őket. S ezt a munkát is haláláig végezte: a február 23-i dátumot írta utolsó hangjegyeire, melyeket énekkarunk számára írt. Mily szomorú véletlen: e Bach-korál szövege: „Jöjj, síri csend, Oly jó ott lent!” — a saját halotti énekét írta le röviddel kidőlte előtt! Halála évfordulóján ezt énekli el a Lutheránia, mely szívvel-lélekkel állt mögötte, s melyet ő is igaz szívvel szeretett.

Egyoldalú lenne írásom, ha azt is meg nem említeném, hogy a liturgikus istentiszteletet ő akarta a Deák-téri templomban újra megvalósítani. Be is tanította az énekkarnak Lavotta liturgiáját, melyet magyaros ritmussal sokszor énekeltetett. Az egyházi zene, főleg ének mindenképp érdekelte: új énekeskönyv kiadását szorgalmazta, melyben a szöveg mellett hangjegy is legyen, bizottságok idegölő és sokszor eredménytelen munkájában mindig lelkesen vett részt. De ha hiányzott az orgonista, odaült az orgonához, s úgy játszott, mintha ezzel kereste volna kenyerét. Zenei östehetségét itt is érezni lehetett. De odaadta azt akkor is, ha pl. a Lutheránia kedélyes összejövetelén szűk körben szórakoztatásról volt szó: odaült a zongorához, s a komoly karnagy, ki klasszikus művekbe vezette be énekkarát, vídám szórakoztató zongorista lett.

Gondolható, hogy ilyen férfiú elhúnyta milyen nagy hézagot hagy maga után, ha váratlanul tűnik el. S meg kell vallanunk: a Lutheránia mégsem szűnt meg, mégsem omlott össze, bár mindene volt vitéz Kendeh-

Kirchknopf Gusztáv. Oka ennek elsősorban lelki: akik pálcája alatt működtek, annyira szerették, hogy halála után megfogadták az énekkar további támogatását. És olyan felemelő az a tény, hogy az a sok kis ember, aki a Lutherániát alkotja, megtartotta néma fogadalmát, együtt dolgozik ma is, mikor már ő nincs ott. A másik oka az, hogy Kirchknopf, mintha sejtette volna közeli halálát, az utolsó időben már néhány darab betanítására odahozta Králik Jenőt, a mostani karnagyot, kinek így kidőlte után könnyebb dolga volt a tagokkal szemben, mint egyébként lett volna: mindenki úgy érezte, úgy fogadta, mint akit szeretett karnagya már maga helyett odarendelt, mindenki szívesen vállalta vezetése alatt azt a csiszoló, tökéletesítő munkát, melyre Kirchknopfnak ideje nem volt. Ha mást nem hagyott volna maga után hátra, mint a Lutherániát és a benne élő jó szellemet, akkor is maradandó neve lenne egyházunk történetében. Reméljük, hogy az általa újjáélesztett énekkar a kitűzött cél felé sikerrel fog haladni. Ha eljut oda, akkor is áldani fogja újratertőjének, vitéz Dr. Kende-Kirchknopf Gusztávnak nevét.

Dr. Böhm Dezső.

a Lutheránia elnöke.

vitéz Kende-Kirchknopf Gusztáv dr. a gyermekek papja.

Még életében volt.

Egy lelkes magyar író a nagy halottnak egy értékes könyvben örök emléket állított. Ő erről nem tudott, földi szemeivel már nem olvasta s talán éppen tragikus halála utáni napon akarta a szerző a nagy papnak a könyvet bemutatni.

Mi a munka tartalma és Kirchknopf Gusztáv sokoldalú egyéniségét mely oldalról méltatja, e helyen megállapítani talán nem fontos. De bizonyos az, hogy mint ember, mint hazafi, mint szónok, mint tudós, mint férj és apa, mint a közéletnek kikristályosodott kiválósága, oly széles felületet mutat lelki nagyvonalúságában, hogy kitüntető élvezet ő róla megemlékezni, szokatlanul gazdag egyéniségében elmerülni és bármely emberi szempont szerint róla jellemrajzot adni.

Nagy volt ő minden tekintetben.

De mégis úgy érzem, hogy Kirchknopf Gusztáv a legnagyobb volt, mint a gyermekek papja. Itt állt legközelebb az Úr felkent szolgája az ő Mesteréhez, Urához, a Jézus Krisztushoz. Itt sáfárkodott esodálatos hűséggel a Megváltó Úr-Krisztus örökén, amidőn lankadatlansággal, kitartó nemes akarással igyekezett átültetni az Úr-Krisztus tanítását a gyakorlati életbe, hirdetve: „Engedjétek hozzám a kis gyermekeket és el ne tiltsátok őket . . .” tanítva „ami jót tesztek eggyel is a kicsinyek közül, azt én velem cselekszitek”.

A „gyermekek barátja” kétségtelenül a legbájosabb, a legverőfényesebb jelenet a Megváltó életéből. Gyönyörködve szemléljük a kedves képet, ahogy a nagy Názáretit gyermekek koszorúja övezi és Ő karjára veszi, megöleli és megáldja őket. Ám milyen kedves ez a kép nekünk, oly kevésbé volt magától értetődő a maga korában. Oly hallatlan dolog számba ment az, hogy olyas valaki, mint Jézus gyermekekkel foglalkozzék. A tanítványok eljárása teljesen a kor szellemének felelt meg „Vissza nekik!” így szóltak a gyermekeiket hozó édes anyákra.

Lehet, hogy Jézus a jövőre gondolt. Talán így gondolkozott: „Ez a mostani nemzedék már elveszett számomra. A jövőendő nemzedékre kell építenem. A felnőttek szíve nagyon is a megszokottan csüng, tőlük megújhódást nem igen várhatok. De a gyermekek majdan megértik Istennek új igazságait és építeni fogják Istennek országát!” De közvetlenül a körülötte lévő gyermekekre gondolt, amikor így szólott: „Bizony mondom nektek, aki nem úgy fogadja be az Isten országát, mint egy kis gyermek, sohasem jut be abba”. Jézus volt az első, aki napfényt, napsütést szánt a gyerme-

keknek. Ő volt az első nagy ember az egész történelemben, aki szeretett a gyermekekkel foglalkozni, az első aki felismerte a gyermek értékét.

Ez a krisztusi vonás visszatükröződik Kirchknopf Gusztáv egyéniségében. Az ő igazi világa a gyermekek világa. Belenéz a gyermek szemébe és kiolvassa belőle a lelki tisztaságot, az ártatlanságot, az Istennel való rokonságot. Kiolvassa szeméből, hogy az csak az imént került ki az alkotó kezéből, még ott rezeg rajta a lét hajnalának üde harmatcseppje s innen az, hogy gyermek-beszédjeiben mottó-szerűen ismétlődik az Úr-Krisztus szent intése: „Legyetek olyanok, mint a gyermekek, mert övék a mennyeknek országa!”

Mikor gyermek-istentiszteleteit tartotta, azokat mindig a kisdedek iránt érzett mérhetetlen szeretete inspirálta. Ezekbe az istentiszteletekbe belevitte ragyogó tudásának magasságát, gyermekded lelkének mélységét. Ezek az istentiszteletek ünnepei voltak kicsinyeinknek és felejthetetlen események a tanító-testület részére.

Mennyi gonddal és szeretettel lépett iskolánk gyermekkoszorúja elé, azt már az istentiszteletek külsőségén is észre lehetett venni. Reverendásan várta a kis népet, szelíd mosollyal fogadta a kis apróságok érkezését. Gondosan ügyelt arra, hogy mindegyiknek éneklapja legyen és az éneklésben buzgón résztvehessen. Az énekeket az intézeti igazgatóval a leggondosabban választotta meg, úgy szövegi, mint dallami szempontból a gyermekek értelmének megfelelően.

Sok jeles gyermekszónok ragyogtatta már a Deák-téri templom szószékén ifjúságunk előtt szelleme nagyságát és szíve melegének mélységét, de hogy a Kirchknopf-Éra e téren új formát, új hangot mutatott, az bizonyos. Ez a forma mindnyájunknak első pillanattól szokatlanul kedves volt és a hang a gyermekeknél és tanítóknál annyira mélyen hatott, hogy „a nagy pap” alakja holtában is örökké felejthetetlen előttünk.

Sajnálatos, hogy ezek a gyermek-istentiszteleti beszédek, mint Kirchknopf Gusztáv lelkészkedésének kétségtelen legszebb gyöngyszemei, a nyilvánosság számára ki nem adhatók.

Jött a gyászos nap, a „nagy pap” tragikus kimúlása. Iskolánk igazgatói irodájában kitétek egy hatalmas gyász-babérkoszorút, amely magában egyesítette sok száz gyermek könnyét és a tanító-testületnek soha el nem múló gyászos emlékezését. A koszorú szalagján ez egyszerű sokatmondó szavak állottak: „Felejthetetlen Hírszónokunknak”. Ez volt minden, amiben fájdalomunk és könnyünk összesűrűsödött. S amit felejthetetlen halottunknak a nagy útra adhattunk.

Gyermekvilágunk nagy papja, Isten veled . . .

Budapest, 1931. március 6.

Lahmann György

a Deák-téri ev. elemi isk. igazgatója

A mi böjtünk.*)

Oltári igék: Ézsaiás 58, 3—12.

Alapigék: Máté 6, 16—18 és 9, 14—17.

Mikor pedig böjtöltök, ne legyetek komor ábrázatúak, mint a képmutatók. Mert azok eltorzítják arcukat, hogy az emberek lássák, hogy böjtölnek. Bizony mondom nektek, hogy elvették jutalmukat. Te pedig ha böjtölsz, kend meg a fejedet és mosd meg az orcádat, hogy ne az emberek lássanak böjtölni, hanem a te Atyád, aki titkon van és a te Atyád, aki titkon lát téged, megfizet neked.

Akkor János tanítványai jöttek oda hozzá és azt kérdezték: hogy van az, hogy mi, meg a farizeusok sokat böjtölünk, a te tanítványaid pedig nem böjtölnek? És monda nekik Jézus: Gyászolhat-e a násznép addig, míg a vőlegény velük van? De eljön az idő, mikor elviszik tőlük a vőlegényt és akkor majd böjtölnek. Senki sem vet pedig új posztóból való foltot ócska ruhára, mert a folt kiszakítja a ruhát és a szakadás annál nagyobb lesz. Új bort sem töltenek ócska tömlőkbe, mert különben a tömlők elrepednek, a bor kifolyik és a tömlők elpusztúlnak. Hanem az új bort új tömlőkbe töltik és mind a kettő megmarad.

KERESZTYÉN GYÜLEKEZET! TESTVÉREIM!

Az a nagy és szent közösség, melyben „Jézus nevére minden térd meghajlik és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére” (Filipp. 2, 10—11.) a bűnvalló ajkakon felcsendülő himnuszokkal, a bűnbánat sok húrú hangszeréből égre törő örök szép énekekkel, templomokban a világos színek letompításával, a féktelen jókedv és a zajos gondtalanság mellőzésével, megint átlépte a böjtnek negyvennapos időszakát.

E nagy és szent közösségbe a közönséges keresztyén anyaszentegyházba beletartozunk mi is. Beletartozunk nemcsak annak a megvallásával, hogy „a Krisztus nekünk minden mindenkben” (Kolossé 3, 25.), hanem annak a hangoztatásával is, hogy „mibennünk Krisztus beszéde lakozik” (Kolossé 3, 16.). Tehát ez az íge is, melytől a ma kezdődő időszak sok évszázaddal ezelőtt a nevét nyerte és amelyet 400 évvel ezelőtt hitvalló őseink, haló poraikban is áldott hőseink, még a leghatalmasabb császár és annak aranyos vértzetű tanácsosai előtt sem tagadtak meg. Hogy ehhez ma is ragaszkodunk, bizonyítja az íge, amely a próféta könyvéből imént az oltár előtt; most pedig e helyről Máté evangélista írása szerint hangzott bele ennek a templomnak csendjébe, miért másért, ha nem azért, mert ezekből is hirdetjük: „Boldogok, akik az Úr ígését hallják és megtartják!” (Luk. 11, 28.)

* 1930. március hó 9.-én, a Deák-téri templomban, — rádió is közvetített — istentiszteleten mondotta el, néhány órával halála előtt vitéz Kendeh-Kirchknopf Gusztáv dr.

Mi tehát, akik ismét méltón akarunk felkészülni a golgotai keresztt alatt való megállásra, hogy ennek a keresztnak két karja oda öleljen bennünket, tékozló fiúkat a szerető mennyei Atya keblére, ma megkezdjük a böjtöt.

Kérdzetlenül is felém hangzik, e csenden keresztül felém morajlik az a megjegyzés: van-e és lehet-e böjtje annak a közösségnek, amely bibliával a kezében, mert másként nem is teheti, azt vallja, hogy „az emberi hagyományok megtartása által nem érdemelhetjük ki sem a kegyelmet, sem a megigazolást.” (Aug. XXVI. art.) Van-e és lehet-e böjtje annak a közösségnek, amelynek meggyőződése, hogy a böjtölés hagyomány, amely megítéltetett abban a pillanatban, amelyben Jézus ajkán először szólalt meg az íge: „Nem az fertőzi meg az embert, ami a szájon bemegy.” (Máté 15, 10.) Megítéltetett abban pillanatban, melyben a martírok piros vére csorgott a vesztőhely fehér kövére, azért is, mert igaz: „Senki ne tartson ítéletet felettetek az étel vagy az ital miatt.” (Kol. 2, 16.) És ezen ellenvetés karján lép ma szinte önkéntelenül érdeklődésünk és figyelmünk központjába a böjt jelentősége. Az a kérdés:

van-e az evangélium népének böjti időszaka, és ha van, mi abban a böjt?

Kérdésünk első felére nagyon rövid és határozott a válasz: van — mert ha nem volna, valahol abban a szent könyvben, amely nekünk az Isten beszéde, meg volna írva „mi pedig böjtöt nem ismerünk”, vagy legalább is „ti pedig ne böjtöljétek”. Ehelyett a most felolvasott evangéliumi ígében kétszer halljuk: „mikor pedig böjtöltök”, majd megint: „te pedig mikor böjtölsz”. Jézus ezekben elismerte a böjt szükségességét, lehetőségét. Nem adta meg sehohsem a böjti időszak kezdetét, mint ahogy sehohsem jelzi a jó cselekedet kezdetét, vagy az imádság idejét. Jézus tehát szakított a régi hagyományokkal. Azzal is, amely a helyenként való böjtölést előírta, úgy, hogy a hetenként kétszer böjtölő, dicsekvő farizeusokat kígyó fajzatának nevezte. (Máté 3, 7.) A böjtölés tehát olyan hagyomány, amely nem fért bele az ő Istenben való életének új tömlőjébe.

Ennek indokolását maga is megadta, mikor azon kérdésre: „Miért nem böjtölnek a te tanítványaid” (Máté 9, 14.) — azt a meglepő és tömör választ adta: „Gyászolhat-e násznép?” (Máté 9, 15.) Jézus nem is adhatott más választ. Az a Jézus, aki tudta, hogy hitben él, mindig napsütésben jár, aki jól tudta, hogy minden, amit a föld nyujthat, az Isten kegyelmének drága ajándéka, azé a kegyelemé, amely ma is lehajlik az emberhez, hogy felemelje s mely a könnyben is vígasztalást nyujt és a halálban is azt a kaput nyitja meg, amely az örök élet hajlékaiba vezet. Az a Jézus, aki a lélekre vetett, akinek szerencse és szerencsétlenség, sors és balsors, vak véletlen és végzet nincs, mert csak azt az akaratot ismerte, amely miként a mennyben, úgy itt a földön is szent, tehát mindig jó és mindig üdvösséges. Az a Jézus, akinél a szomorúság sem más, mint hajnalpír, mely bejelenti, hogy felkelőben van az örömnak ragyogó és tékozló napsugara. (János 16, 20—22.)

Aki ennek a Jézusnak átadja önmagát és mindazt, ami neki drága és átadja nem úgy, hogy egyszer-egyszer megcsodálja az ő lilium tisztaságát, bűn nélkül valóságát, nem is úgy, hogy csak akkor ragadja meg a megrettent lélek jajszávával a kezét, amikor az élet tengerén bömböl, tombol a megpróbáltatás vihara, amely az emberi tervek és gondolatok törékeny ha-

jójának eresztékét megbontja, — hanem átadja magát teljesen, minden érzésével, minden gondolatával és minden akarásával és minél inkább mállik a boldogsága, annál szorosabban vonja magára azt a ruhát, melynek minden szála abból a hitből fonódott: „Aki Jézusban hisz, ha meghal is él” — az útban van ahhoz a királyi lakomához, amelynél előkelő hely csak azt várja, aki könnyein át mosolyogva is mondja: „Az Istent szeretőknek minden javukra válik”. (Róm. 8, 25.)

Ezért nem bőjtölt sem Jézus, sem az ő tanítványai. Ezért tartotta ő is, meg a 12 tanítvány is és utánuk az a sok száz és ezer ember, aki imádkozva, dalolva járt a vértanuság útján, hogy a bőjtölés olyan ócska ruha, melyre nem vet már foltot az, aki felöltözte a Krisztust és a test gondozását nem viszi a vágyakig. (Róm. 13, 14.)

Azzal azonban, hogy mai szent leckénkben a bőjtölőknek kétszer is utasítást ad, azt jelzi a Mester, hogy vannak esetek, mikor elkövetkezett a bőjtnek ideje. Jézus, embernek fia, ő, aki tudta, hogy eljönnek azok a napok, mikor nem kell a kenyér és nem kell az ital, amikor a világ minden gyönyörűsége elől futva menekülsz, amikor fáj a kacagás, amikor bánt a nevető arc látása, amikor szemedre nem bocsátkozik álom, amikor az idegnek nincs nyugalma, amikor sért a lárma és zaj, amikor a legmeghittebb kamrácska sem nyujt elég csendet, amikor „lelent a nap, de csillagok nem jöttek”, amikor panasz és zokszó mállasztja a lakodalmas ruhát, amikor a csillogó palota is tömlöc, amikor a szegénység a legkisebb baj, amikor a mindennapi gondok sokasága a legkisebb teher, amikor törvény nem rendeli és a lelkünk mégis tele van lemondással, szomorúsággal, fájdalommal, gyásszal, gyarlóságunk beismerésével, — amikor önvád tép és szaggat, amikor az elmulasztott köteleességek emléke üz és hajt, amikor némán, csendben, emberektől nemlátottan az Istenhez menekül a lélek, mint a drága halott ravatalához a megsebzett szív és bevallja: „ha te itt lettél volna Uram, nem halt volna ez meg.” (János 11, 21.)

Ezek a bőjtnek a napjai! Ezeket Jézus is ismerte. Ezek őt is megkísértették: először a pusztában és még egyszer, amikor a véres keresztfán vonagló ajkán kibuggyant a kérdés: „én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?”, — de csak egy pillanatra kísértette ez őt, hogy ismét győzzön önmaga felett és elmondja a megbékélt szív vallomásával: „Téged a te hitet tartott meg”. És ha a hit, akkor az Isten, és ha az Isten, akkor az a bőjt, melybe minden beleolvad abba a gondolatba, hogyha most velünk volna a vőlegény, ha most rabul ejtene. Jézus, akkor megmaradnék, akkor visszatérne szívembe a béke, a bizalom, a reménység, akkor megtelnék hittel, mely nem csügged el és megtelnék szeretettel, amely akkor felejt, amikor azt adja oda, ami a legdrágább, a legkedvesebb és mindennél szentebb.

Ezért élünk mi most bőjti időket! Olyanokat, aminőket csak ritkán élnek meg népek és nemzetek. Most, hogy megint a nagypéntek emlékezései nyitnak utat előttünk, lehetetlen nem látnunk, hogy gyásznép lettünk, hogy hiányzik nekünk a Krisztus. Azért nem rejlik komor ábrázatod mögött őszinteség, azért képmutatás, hazugság és foltozgatás minden, ami körülöttünk történik, ezért van a sok nyomorúság, hogy ez a nemzedék nem akar tanulni abból, ami immáron tarthatatlan, elavult, meghaladott, ami nem is ajánlja már, hanem követeli arra az ígére való felfigyelést, hogy az Isten csúfolja meg azt, aki új bort tölt a régi tömlőbe.

Nem a politikára gondolok! Már csak azért sem, mert ennek hullámai nem terjedhetnek idáig, ahonnan csak testvért láthat a figyelő szem. De azért sem, mert maga a Gondviselő — hiszem — határt szab minden emberi mesterkedésnek, ha eljő az ő órája.

Nem a gazdasági élet súlyos feladataira gondolok! Nem csak azért, mert volt alkalmunk megtapasztalni, hogy „nem az arany és nem az ezüst vált meg bennünket” (I. Péter 1, 18.), — de már azért sem, mert hiszem igazát ama péteri kijelentésnek: „elvész az, aki az Isten ajándékát pénzen akarja megvásárolni.” (Act. 8, 20.)

És arra sem gondolok, amit a nagyravágyók a műveltségtől való csillogásban és fölényben várnak. Már csak azért sem, mert korhadtt épületen csak annyit ér a máz, mint rothadó elemek miriádjaival teleszórt virágta-
karó a mocsáron. De azért sem, mert nincs olyan csodás emberi alkotás, amely érvényteleníteni tudná azt az apostoli megfigyelést: „a világ bölcsessége döreség az Istennél.” (I. Kor. 3, 19.)

Én arra gondolok, hogy az Istentől van a jelen, melyben a kenyérszűkösség, a munkahiány, a szegénység erősödő nyomora, az önzést kiváltó lelketlenség, a beteges élniakarás lelkiismeretlensége, a szívtelen pénzláz kegyetlensége, tehetetlen érvényesülése, konoksága, a tiszteletlen hangoskodás, az erkölcsök lazultsága, a mások hitének, bajának, gondjának, fájdalmának, jogának, igazságának meg nem értése, megbántása és kinevetése elhozta azt az időt, melyben a keresztyén bűnbánat vizével kell megmosnunk az arcunkat és az emberszeretet olajával kell megkenünk fejünket. Elhozta azt az időt, melyben ha nem készülünk az egymást megsegítő szeretet fejedelmi lakomájára, melyre a meghívást már megadta az Isten, akkor hiába való az emberi hagyományok szerinti böjtölés is bizonynyal.

Böjtöljünk tehát! Mondd meg ott annak a te melletted ülőnek, hogy vétkezik mindenki, aki bánatát a piacra, az utcák sarkára viszi, csak hogy az emberek lássák, hallják, megtapsolják a régi bűnből Őt kiemelő gondolatait, amíg a szentek gyülekezetében és otthon családi templomában, szerettei között, lemondások, mérlegelések, néma megalázkodások, titokban elsírt könnyek, nagy és szent fájdalmak tüzeiben nem talált rá a Jézusra. Mondd meg ott, a te melletted ülőnek, aki ha rátalált arra a Jézusra, nem megy oda, ahol feszülnek az izmok, dolgoznak a karok, alkot az agy, ahol higgadt-sággal, fegyelmezettséggel hivatali hűségre, áldozatkészségre, megállásra van szükség. Vétkezik mindenki, aki nem úgy áll meg lelki böjtjében az emberek között, mint akinek homlokára van írva lelkének nyugalma, aki-
nek hittől sugárzik az arca, áld a keze, ajkáról emberek közé mosolyog a hite, vidáman, boldogan annak bizonyosságául, hogy böjtölt az evangélium, a Krisztus lelke szerint!

Felvetett kérdésünkre íme ez a válasz! Nem is a miénk, hanem az evangéliumé, amely arra vár, hogy bennünk testet öltson!

Hiába várjon? Vagy az bánt, hogy Te reád vár, én magyar keresztyén testvérem?

Miközben kialakítod magadban a választ, amellyel elmegy, ki innen a Te golgotás útdra, vállalva a böjtölést lázadozás nélkül, én e helyen hangsúlyozom Ireneusz püspök, a vértanú azon szavát: — „a böjtölésben való eltérés nem szünteti meg a hit összhangját”, és Nagy Gergelynek még az ágostai hitvallásban is idézett ama kijelentését: — „a böjtölésben való kü-

lönbség nem sérti az egyház egységét!’’ Azért tehát böjtfő vasárnapján mindazok, „akik Jézus nevére meghajtják térdüket’’ és vallják, hogy „Jézus Krisztus az Úr, az Atyaisten dicsőségére’’, — azt mondom: kezdjük meg a böjtöt, mondom imádkozva, alázatosan, — magyar evangélikus testvéreim: böjtöljünk tehát! — Úgy legyen!

PRÉDIKÁCIÓ UTÁNI IMA.

Istenünk! Atyánk! A böjtölés kötelességére tanított meg ez a most elhangzott ígéd, de arra, amely nem hivalkodik, nem emberek által, hanem csak általad legyen látható, de rajtunk keresztül áldása e világnak, bizonyágtevése arról, hogy mi a Tied vagyunk és Te a miénk vagy.

Nagy kegyelem ez, amely amint most keresztként rázuhanik a vállunkra, terhe alatt azt érezzük, hogy ha bűnbánat és a megtérés vágya fel is támad bennünk, nincsen erőnk annak elviselésére, ha csak az igazi böjt napjaiban nem te visesz a megtérés, a megjobbulás útján, Jézus örök példáját kényszerítve reánk a te szerelmed által.

És az igazi böjt az önmegtagadás, a könyörület, a jóság és az önzetlenség gyakorlása. Nem egy-két napos önámító tetszelgés, vagy eledelek óvatos mellőzése ez, hanem a léleknek és igazságnak állandó uralma a mi életünkben.

Ilyen böjtölésre adj erőt és képességet a te népednek, vezetőknék és vezetetteknek, nagyoknak és kicsinyeknek, erőseknek és gyengéknek, betegeknek és egészségeseknek, szegényeknek és gazdagoknak, mindenkinek, aki öröm és boldogság, megváltás és békesség, Te utánad vágyik. Ámen.

74666

Böjti beszéd
1930

A Magyarhoni Evangélikus
Egyetemes Egyház
LEVÉLTÁRA

A M I B Ö J T Ű N K !

Böjt első vasárnapján, Budapesten, 1930. március 9-én a Deák-téri evangélikus templomban elmondotta Dr. vitéz Kende-Kirchknopf Gusztáv bányakerületi evangélikus lelkész.

Oltári lecke: Ézsaiás 58.3-12.

Alapigék: Máté 6.16-18. és 9.14-17.

Mikor pedig böjtöltök, ne legyetek komor ábrázatuak, mint a képmutatók. Mert azok eltorzítják arcukat, hogy az emberek lássák, hogy böjtölnek. Bizony mondom nektek, hogy elvették jutalmukat. Te pedig ha böjtölsz, kend meg a fejedet és mosd meg az orcádat, hogy ne az emberek lássanak böjtölni, hanem a te Atyád, aki titkon van és a te Atyád, aki titkon lát téged, megfizet neked.

Akkor János tanítványai jöttek oda hozzá és azt kérdezték: Hogy van az, hogy mi, meg a farizeusok sokat böjtölünk, a te tanítványaid pedig nem böjtölnek? És mondá nekik Jézus: Gyászolhat-e a násznép addig, míg a vőlegény velük van? De eljön az idő, amikor elviszik tőlük a vőlegényt és akkor majd böjtölnek. Senki sem vet pedig új posztóból való foltot ócska ruhára, mert a folt kiszakítja a ruhát és a szakadás annál nagyobb lesz. Hát hirt sem töltöttek ócska tömlőkbe, mert különben a tömlők elrepednek, a bor kifolyik és a tömlők elpusztulnak. Hanem az új bort új tömlőkbe töltik és mindkettő megmarad.

ooooo

Keresztyén Gyülekezet, Testvéreim!

Az a nagy és szent közösség, melyben "Jézus nevére minden térd meghajlik és minden nyelv valija, hogy Jézus Krisztus Ur az Atya Isten dicsőségére" /Filip. 2.10-11./ a bűnvalló ajkakon felcsendülő himnuszokkal a bűnbánat sok huru hangszeréről égre törő örökszép énekekkel, templomokban a világos színek letompításával, a féktelen jókedv és a zajos gondtalanság mellőzésével megint átlépte a böjtnek negyven napos időszakát.

E nagy és szent közösségbe, a közönséges keresztyén anyaszentegyházba beletartozunk mi is. Beletartozunk nemcsak annak megvallásával, hogy „a Krisztus nekünk minden mindenkben” /: Kol. 3.25.:/, hanem annak a hangoztatásával is, hogy „hogyan bennünk Krisztus beszéde lakozik” /: Kol. 3.16.:/. Tehát az az ige is, melytől a ma kezdődő időszak sok évszázaddal ezelőtt a nevét nyerte és amelyet 400 évvel ezelőtt hitvalló őseink, haló poraikban is áldott hőseink, még a leghatalmasabb császár és annak aranyos vérteté tanácsosai előtt sem tagadtak meg. Hogy ehhez ma is ragaszkodunk, bizonyítja az ige, amely a próféta könyvéből imént az oltár előtt, most pedig ehelyről Máté evangélista írása szerint hangzott bele ennek a templomnak csendjébe, miért másért, ha nem azért, mert ezekből is hirdetjük: „Boldogok, akik az Ur igéjét hallják és megtartják!” /: Luk. 11.28.:/ Mi tehát, akik ismét méltón akarunk felkészülni a golgotai kereszttel való megállásra, hogy ennek a keresztnak két karja oda öleljen bennünket, tékozló fiukat a szerető mennyei Atya keblére, ma megkezdjük a böjtöt.-

Kérdészetlenül is felém hangzik, e csenden keresztül felém morajlik az a megjegyzés: van-e és lehet-e böjtje annak a közösségnek, amely bibliával a kezében, mert másként nem is teheti, azt vallja, hogy "az emberi hagyományok megtartása által nem érdemelhetjük ki sem a kegyelmet, sem a megigazulást" /Aug. XXVI. art./ Van-e és lehet-e böjtje annak a közösségnek, amelynek meggyőződése, hogy a böjtölés hagyomány, amely megítéltetett abban a pillanatban, amelyben Jézus ajkán először szólalt meg az ige: "Nem az fertőzi meg az embert, ami a szájon be - megy" /Máté 15. 10./ Megítéltetett abban a pillanatban, melyben a martirok piros vére csorgott a vesztőhely fehér kővére, azért is, mert igaz: "Senki ne tartson ítéletet felettetek az étel vagy az ital miatt". /Kol. 2. 16/ És ezen ellenvetés karján lép ma szinte önkéntelenül érdeklődésünk és figyelmünk központjába a böjt jelentősége. Az a kérdés: van-e az evangélium népének böjti időszaka, és ha van, mi abban a böjt?

Kérdésünk első felére nagyon rövid és határozott a válasz: van - mert ha nem volna, valahol abban a szent könyvben, amely nekünk az Isten beszéde, meg volna írva "mi pedig böjtöt nem ismerünk" vagy legalább is "ti pedig ne böjtöljétek". Ehelyett a most felolvasott evangéliumi igében kétszer halljuk: "mikor pedig böjtöltök" majd megint: "te pedig mikor böjtölsz". Jézus ezekben elismerte a böjt szükségességét, lehetőségét. Nem adta meg sehohsem a böjti időszak kezdetét, mint ahogy sehohsem jelzi a jó cselekedet kezdetét, vagy az imádság idejét. Jézus tehát szakított a régi hagyományokkal. Azzal is, amely a helyenként való böjtölést előírta, úgy hogy a hetenként kétszer böjtölő dicsekvő farizeusokat kígyófajzatának nevezte. /Máté 3. 7/ A böjtölés tehát olyan hagyomány, amely nem fért bele az ő Istenben való életének új tömlőjébe.

Ennek indokolását maga is meg adta, mikor azon kérdésre: "Miért nem böjtölnék a te tanítványaid" /Máté 9. 14/ -- azt a meglepő és tömör választ adta: "Gyászolhat e násznép?" /Máté 9. 15/ Jézus nem is adhatott más választ. Aza Jézus, aki tudta, hogy aki hitben él, mindig napsütésben jár, aki jól tudta, hogy minden, amit a föld nyujthat, az Isten kegyelmének drága ajándéka, azé a kegyelemé, amely ma is lehajlik az emberhez, hogy felemelje s mely a könnyben is vigasztalást nyújt és a halálban is azt a kaput nyitja meg, amely az örök élet hajlékaiba vezet. Az a Jézus, aki a lélekre vetett, akinek szerencse és szerencsétlenség, sors és balsors, vak véletlen és végzet nincs, mert csak azt az akaratot ismerte, amely miként a mennyben, úgy itt a földön is szent, tehát mindig jó és mindig üdvösséges. Az a Jézus, kinél a szomoruság sem más, mint hajnalpir, mely bejelenti, hogy felkelőben van az örömnök ragyogó és tékozló napsugara. /János 16. 20-22./

Aki ennek a Jézusnak átadja önmagát és mindazt, ami neki drága, és átadja nem úgy, hogy egyszer egyszer megcsodálja az ő lilium tisztaságát, bűn nélkül valóságát, nem is úgy, hogy csak akkor ragadja meg a megrettent lélek jajszázával a kezét, amikor az élet tengerén bömböl, tombol a megpróbáltatás vihara, amely az emberi tervek és gondolatok törékeny hajójának eresztékét megbontja, - hanem átadja magát teljesen, minden érzésével, minden gondolatával és minden akaratával és minél inkább málik a boldogsága, annál szorosabban vonja magára azt a ruhát, melynek minden szála abból a hitből fonódott: "Aki Jézusban hisz, ha meghal is él" - az utban van ahhoz a királyi lakomához, amelynél előkelő hely csak azt várja, aki könnyein át mosolyogva is mondja: "Az Istent szeretőknek minden javukra válik". /Rom. 8. 25./

Ezért nem böjtölt sem Jézus, sem az őtanítványai. Ezért tartotta ő is, meg a 12 tanítvány is és utánuk az a sok száz és ezer ember, aki imádkozva, dalolva járt a vértanuság útján, hogy a böjtölés olyan ocska ruha, melyre nem vet már foltot az, aki felöltözte a Krisztust és a test gondozását nem viszi a vágyakig. /Rom. 13. 14./

Azzal azonban, hogy mai szent leckénkben a böjtölőknek kétszer is

utasítást ad, azt jelzi a Mester, hogy vannak esetek, mikor elkövetkezett a böjtnék ideje. Jézus, embernek fia, ő, aki tudta, hogy eljönnek azok a napok, mikor nem kell a kenyér és nem kell az itál, amikor a világ minden gyönyörúsége elől futva menekülsz, amikor fáj a kacagás, amikor bánt a nevető arc látása, amikor szemedre nem bocsátkozik álom, amikor az idegnek nincs nyugalma, amikor sért a lárma és a zaj, amikor a legmeghittebb kamrácška sem nyújt elég csendet, amikor „lelent a nap, de csillagok nem jöttek”, amikor panasz és zokszó málasztja a lakodalmas ruhát, amikor a csillogó palota is tömlöc, amikor a szegénység a legkisebb baj, amikor a mindennapi gondok sokasága a legkisebb teher, amikor törvény nem rendeli és a lelkünk mégis tele van lemondással, szomorúsággal, fájdalommal, gyásszal, gyarlóságunk beismerésével, - amikor önvád tép és szaggat, amikor az elmulasztott kötelességek emléke üz és hajt, amikor némán, csendben, emberektől nemlátottan az Istenhez menekül a lélek, mint drága halott ravatalához a megsebzett szív és bevallja: „ha te itt lettél volna Uram, nem halt volna ez meg.”/: János 11.21.:/

Ezek a böjtnék napjai! Ezeket Jézus is ismerte. Ezek őt is megkísértették: először a pusztában és még egyszer, amikor a véres keresztfán vonagló ajkán kibuggyant a kérdés: „én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?”, - de csak egy pillanatra kísértette ez őt, hogy ismét győzőn önmaga felett és elmondja a megbékélt szív vallomását: „Téged a te hited tartott meg”. És ha a hit, akkor az Isten, és ha az Isten, akkor az a böjt, melybe minden beleolvad abba a gondolatba, hogyha most velünk volna a vőlegény, ha most rabul ejtene. Jézus, akkor megmaradnék, akkor viszont szatérne szívembe a véke, a bizalom, a reménység, akkor megtelnék hittel, mely nem csügged el és megtelnék szeretettel, amely akkor felejt, amikor azt adja oda, ami a legdrágább, a legkedvesebb és mindennél szentebb.

Ezért élünk mi most böjti időket! Olyanokat, aminőket csak ritkán élnek meg népek és nemzetek. Most, hogy megint a nagypéntek emlékezésén nyitnak utat előttünk, lehetetlen nem ltánunk, hogy gyász nép lettünk, hogy hiányzik nekünk a Krisztus. Azért nem rejlik komor ábrázatod mögött őszinteség, azért képmutatás, hazugság és foltozgatás minden, ami körülöttünk történik, ezért van a sok nyomoruság, hogy ez a nemzetek nem akar tanulni abból, ami immáron tarthatatlan, elavult, meghaladott, ami nem is ajánlja már, hanem követeli arra az ígére való felfigyelést, hogy az Isten csufolja meg azt, aki új bort tölt a régi tömlőbe.-

Nem a politikára gondolok! Már csak azért sem, mert ennek hullámai nem terjedhetnek idáig, ahonnan csak testvért láthat a figyelő szem. De azért sem, mert maga a Gondviselő -hiszem- határt szab minden emberi meszterkedésnek, ha eljő az ő órája.

Nem a gazdasági élet súlyos feladataira gondolok! Nem csak azért, mert volt alkalmunk megtapasztalni, hogy „nem az arany és nem az ezüst vált meg bennünket” /:I. Péter 1.18.:/, - de már azért sem, mert hiszem igazán ama péteri kijelentésnek: „elvéssz az, aki az Isten ajándékát pénzen akarja megvásárolni.” /:Act. 8.20.:/

És arra sem gondolok, amit a nagyravágyók a műveltségtől való csillogásban és fölényben várnak. Már csak azért sem, mert korhadó épületen csak annyit ér a máz, mint rothadó elemek miriádjaival teleszórt virágtakaró a mozsáron. De azért sem, mert nincs olyan csodás emberi alkotás, amely érvényteleníteni tudná azt az apostoli megfigyelést: „a világ bölcsessége döreség az Istennél.” /:I. Kor. 3.19.:/

És arra gondolok, hogy az Istentől van a jelen, melyben a kenyérnélküliség, a munkahiány, a szegénység erősödő nyomora, az önzést kiváltó lelkületlenség, a beteges élniakarás lelkiismeretlensége, a szivtelen pénzláz kegyetlensége, tehetetlen érvényesülése, konoksága a tiszteletlen hangoskodás, az erkölcsök lazultsága, a mások hitének, bajának, gondjának, fájdalmának, jogának, igazságának meg nem értésése, megbántása és kinevetése elhozta azt az időt, melyben a keresztyén bünbánat vízzel kell megmosnunk az arcunkat és az emberszeretet olajával kell

megkennünk fejünket. Elhozta azt az időt, melyben ha nem készülünk az egymást megsegítő szeretet fejedelmi lakomájára, melyre a meghívást már megadta az Isten, akkor hiába való az emberi hagyományok szerinti böjtölés is bizonytal.

Böjtöljünk tehát! Mondd meg ott annak a te melletted ülőnek, hogy vétkezik mindenki, aki bánatát a piacra, az utcák sarkára viszi, csak hogy az emberek lássák, hallják, megtapsolják a régi bűnből őt kiemelő gondolatait, amíg a szentek gyülekezetében és otthon családi templomában, szeretetei között, lemondások, mérlegelések, néma megalázkodások, titokban elsírt könnyek, nagy és szent fájdalmak tüzeiben nem talált rá a Jézusra. Mondd meg ott annak a te melletted ülőnek, aki ha rátalált arra a Jézusra, nem megy oda, ahol feszülnek az izmok, dolgoznak a karok, alkot az agy, ahol higgadtsággal, fegyelmezettséggel hivatali hűségre, áldozatkésztségre, megállásra van szükség. Vétkezik mindenki, aki nem úgy áll meg lelki böjtjében az emberek között, mint akinek homlokára van írva lelkének nyugalma, akinek hittől sugárzik az arca, áld a keze, ajkáról emberek közzé mosolyog a hite, vidáman, boldogan annak bizonyosságául, hogy böjtölt az evangélium, a Krisztus lelke szerint!

Felvetett kérdésünkre ime ez a válasz! Nem is a miénk, hanem az evangéliumé, amely arra vár, hogy bennünk testet öltjön!

Hiába várjon? Vagy az bánt, hogy Te reád vár, én magyar keresztény Testvérem?

Miközben kialakítod magadban a választ, amellyel elmegy, ki innen a Te golgotás utadra, vállalva a böjtölést lázadás nélkül, én e helyen hangsúlyozom Irneneusz püspök, a vértanu azon szavát: - „a böjtölésben való eltérés nem szünteti meg a hit összhangját,“ és Nagy Gergelynek még az ágcsai hitvallásban is idézett ama kijelentését: - „a böjtölésben való különbség nem sérti az egyház egységét!“ Azért tehát böjtölő vasárnapján mindazok, „akik Jézus nevére meghajtják térdüket“ és vallják, hogy „Jézus Krisztus az Ur, az Atyaisten dicsőségére“, - azt mondom: kezdjük meg a böjtöt, mondom imádkozva, alázatosan, - magyar evangélikus testvéreim: böjtöljünk tehát! - Ugy legyen! Ámen. -

Prédikáció utáni ima.

Istenünk! Atyánk! A böjtölés kötelességére tanított meg ez a most elhangzott igéd, de arra, amely nem hivalkodik, nem emberek által, hanem csak általad legyen láthaté, de rajtunk keresztül áldása e világnak, bizonyosságtevése arról, hogy mi a Tied vagyunk és Te a miénk vagy.

Nagy kegyelem ez, amely amint most keresztként rázuhant a vállunkra, terhe alatt azt érezzük, hogy ha bűnbánat és a megtérés vágya fel is támad bennünk, nincsen erőnk annak elviselésére, ha csak az igazi böjt napjaiban nem te viszesz a megtérés, a megjobbulás útján, Jézus örök példáját kényszerítve reánk a te szerelmed által.

És az igazi böjt az önmegtágadás, a könnyörület, a jóság és az önzetlenség gyakorlása. Nem egy-két napos önámító tetszelgés, vagy eledélek óvatos mellőzése ez, hanem a lélkem és igazságnak állandó uralma ami életünkben.

Ilyen böjtölésre adj erőt és képességet a te népednek, vezetőknak és vezetteteknek, nagyoknak és kicsinyeknek, erőseknek és gyengéknek, betegeknek és egészségesekeknek, szegényeknek és gazdagoknak, mindenkinek, aki öröm és boldogság, megváltás és békesség, Te utánad vágyik: Mi Atyánk...

Geißler Hans
Bellmann Elias

Julia - Königin
Prose Blau

Russen Mission

~~Handwritten signature~~

Lautkebl

~~Handwritten signature~~

W. Rinner Gustav

Hagen Paul

Parkas Matild.

Stierwin by Adol

~~Handwritten signature~~

Handwritten signature

Handwritten signature

Handwritten signature

Handwritten signature

Özvegy dr. vitéz Kende-Kirchknopf Gusztávné, Laukó Ilona, szerető hitvestársa ; ifj. vitéz Kende-Kirchknopf Gusztáv, György, Sárka és Márta, szerető gyermekei, az alulírott rokonság nevében is mélységes fájdalommal adják tudomására az együttérzők seregének, hogy az Isten az ő hűséges szolgáját, a legszeretőbb férjét s önfeláldozó családapát, jó testvért és melegsívű rokont

Dr. vitéz Kende-Kirchknopf Gusztáv,

evangélikus lelkészt, tart. táb. lelkészt, theologiai tanárt, stb.

fáradhatatlan munkás életének 47-ik, boldog házasságának 22-ik esztendejében, folyó hó 9-én délután három órakor, a templomi szolgálat után hirtelen-váratlan magához szólította.

A megboldogult földi maradványait folyó hó 11-én délután 3 órakor fogjuk buzgó lelkipásztori szolgálata színhelyéről, a **Deák-téri evangélikus templomból**, elbúcsúztatás után a Kerepesi-uti temetőbe, a székesfőváros által adományozott dízsírba nyugalomra helyezni.

Budapest, 1930. március hó 10-én.

Mi Atyánk! — Legyen meg a te akaratod! (Máté ev. 6.)

Cservenka Vilmosné,
sz. Kirchknopf Ilona,
Rédeky Lajosné,
sz. Kirchknopf Márta,
Kirchknopf László,
testvérei.

Kiss Béláné,
sz. Laukó Vilma,
Papp Györgyné,
sz. Laukó Irén,
özv. Jakobei Lászlóné,
sz. Laukó Rózsi
Kirchknopf Lászlóné,
sz. Dietzy Irén,

dr. Hinleder Fels Ernőné,
sz. Laukó Margit,
özv. Benyó Albiné,
sz. Laukó Lenke,
Kiss Istvánné,
sz. Laukó Sarolta

és az itt felsoroltak családtagjai.

